

EUROPAPOLITISK PLATTFORM
Samarbeid med regionale og lokale myndigheter

**Prosjektrapport i forbindelse med oppfølgingen av
Regjeringens europapolitiske plattform
tiltaks punkt 4.5.2**

Oslo, 10. januar 2003

Til EØS-koordineringsutvalget

Prosjektgruppen for samarbeid med regionale og lokale myndigheter ble etablert som ledd i oppfølgingen av Regjeringens europapolitiske plattform av 21. februar.

Prosjektgruppen fikk i oppdrag å vurdere tiltak med sikte på å:

- stimulere europadebatten på lokalt og regionalt nivå med særlig vekt på regionenes plass i fremtidens Europa;
- bidra til å styrke europakompetansen i bred forstand på regionalt og lokalt nivå;
- bedre informasjonsutvekslingen og samarbeidet mellom sentralforvaltningen og kommuner, fylkeskommuner samt deres interesseorganisasjoner, landsdelsutvalg og Sametinget om europapolitiske spørsmål;
- stimulere til nettverksbygging med regioner og regionale organisasjoner i Europa;
- vurdere potensialet for økt deltakelse fra aktører i lokal og regional sektor i relevante EU-programmer;
- vurdere konsekvenser for kommunal og regional sektor som følge av de forslag som fremmes i Kommisjonens hvitbok om styringsformer.

Vedlagte rapport har etter prosjektgruppens mening to formål. Primært er gruppen gitt i oppdrag å rapportere til EØS-koordineringsutvalget om sine vurderinger og forslag til tiltak. De konkrete forslagene er oppsummert i kapittel 1. Det er også et ønske fra lokal- og regionalforvaltningen om at rapporten gir en fylldig beskrivelse av situasjonen i dag og utfordringene i morgen. Dette vil kunne sikre en bedre forankring av tiltakene på lokalt og regionalt nivå. Prosjektgruppen har derfor valgt en bred tilnærming med rom for beskrivelse og eksemplifisering. Dette forklarer detaljeringsgraden i rapporten.

Prosjektgruppen har ikke tatt stilling til de finansielle konsekvenser av forslagene til tiltak. Kostnadene vil avhenge av det ambisjonsnivå som legges til grunn for hvert enkelt tiltak og til dels også andre tiltak som iverksettes innenfor europapolitisk plattform. Det vil derfor i gjennomføringen av de ulike tiltakene være nødvendig med en dialog med berørte parter om finansieringen av tiltak med økonomiske konsekvenser. Prosjektgruppen legger med dette frem sine vurderinger og forslag.

Oslo, 10. januar 2003

Kommunal-og regionaldepartementet

Arve Skjerpen

leder

Kommunenes Sentralforbund, Åse Erdal

Landsdelsutvalgene, SAVOS, Sverre Mauritzen

Telemark fylkeskommune, Bjørn Reisz

Sametinget, Kirsten Anne Guttorm

Kommunal- og regionaldepartementet, Greta Billing

Utenriksdepartementet, Lise Kleven Grevstad

Kommunal- og regionaldepartementet, Odd Godal

Utenriksdepartementet, Else Kveinen, sekretær for gruppen

Innhold

1. OPPSUMMERING AV FORSLAGENE FRA PROSJEKTGRUPPEN	5
2. PROSJEKTGRUPPENS MANDAT, SAMMENSETNING OG ARBEID	7
2.1 GRUPPENS MANDAT OG SAMMENSETNING	7
2.2 INNHOLDET OG STRUKTUREN I RAPPORTEN	8
3. REGIONENES BETYDNING I EUROPEISK POLITIKK	8
3.1 REGIONENES STILLING I DAG	8
3.2 VIRKNINGER AV EU/EØS FOR KOMMUNER OG FYLKESKOMMUNER	10
3.3 SAMETINGETS KONTAKTFLATE MOT EUROPA	11
3.4 LOKALE OG REGIONALE MYNDIGHETERS STILLING I FREMTIDENS EUROPA	11
4. REGIONAL OG LOKAL DEBATT OM EUROPAPOLITISKE PROBLEMSTILLINGER	14
4.1 STATUS OG UTFORDRINGER	14
4.2 PRINSIPPER FOR TILTAK – MÅLGRUPPER, ARENAER OG TEMAER.....	15
4.3 FORSLAG TIL TILTAK - OPPSUMMERING	16
5. EUROPAKOMPETANSE – LOKALT OG REGIONALT	16
5.1 BEHOVET FOR STYRKET KOMPETANSE REGIONALT OG LOKALT	16
5.2 OPPLÆRINGSTILTAK I EU/EØS FOR LOKALFORVALTNINGEN	17
5.2.1 <i>Kommunenes Sentralforbund</i>	17
5.2.2 <i>Euro Info-sentrene</i>	18
5.2.3 <i>Den samiske befolkningen</i>	18
5.3 PRINSIPPER FOR STYRKET OPPLÆRING	18
5.4 FORSLAG TIL TILTAK - OPPSUMMERING	19
6. INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON MELLOM SENTRALT OG LOKALT/REGIONAL NIVÅ	20
6.1 STATUS OG UTFORDRINGER	20
6.2 FAST FORUM PÅ POLITISK NIVÅ.....	21
6.3 ØKT KONTAKT PÅ FAGLIG ADMINISTRATIVT NIVÅ	22
6.4 KONTAKT MOT ESA	22
6.5 FORSLAG TIL TILTAK - OPPSUMMERING	23
7. LOKALE OG REGIONALE AKTØRERS KONTAKT MOT EU OG EUROPA	23
7.1 UTFORDRINGER OG MULIGHETER	23
7.2 REGIONALE OG LOKALE MYNDIGHETERS REPRESENTASJON I BRUSSEL	24
7.3 MEDLEMSKAP I EUROPEISKE ORGANISASJONER	25
7.4 SAMETINGETS EUROPAPOLITISKE SAMARBEIDSPARTNERE.....	27
7.5 BILATERAL OG INTERREGIONAL KONTAKT MOT REGIONALT NIVÅ I MEDLEMSLAND OG KANDIDATLAND	28
7.5.1 <i>Vennskaps- og samarbeidsavtaler</i>	28
7.5.2 <i>Interregionalt samarbeid</i>	28
7.5.3 <i>Hospitantordninger i medlemsland og kandidatland</i>	30
7.6 KONTAKT MOT EUS INSTITUSJONER.....	30
7.6.1 <i>EFTA og EØS Konsultative komite</i>	30
7.6.2 <i>Forslag fra KS om å etablere tettere kontakt til Regionkomiteen</i>	31
7.7 FORSLAG TIL TILTAK - OPPSUMMERING	32

8.	ØKT DELTAKELSE I EUS PROGRAMMER.....	32
8.1	UTFORDRINGER OG MULIGHETER	32
8.2	STATUS FOR PROGRAMDELTAKELSE	33
8.2.1	<i>Interreg</i>	33
8.2.2	<i>Forsknings- og opplæringsprogrammene</i>	35
8.2.3	<i>Sosial- og miljøpolitiske programmer</i>	36
8.2.4	<i>Andre relevante programmer</i>	36
8.3	FORSLAG TIL TILTAK - OPPSUMMERING	37
9.	VEDLEGG	39
9.1	EUROPAPOLITISK PLATTFORM.TILTAKSPUNKT 4.5.2: SAMARBEID MED LOKALE OG REGIONALE MYNDIGHETER	39
9.2	EKSISTERENDE EUROPEISKE PARAPLYORGANISASJONER OG NORSK DELTAKELSE:	40
9.3	MULIGHETER FOR YTTERLIGERE NETTVERKSBYGGING:.....	40
9.4	NORSKE REGIONKONTORER I BRUSSEL:.....	40

1. OPPSUMMERING AV FORSLAGENE FRA PROSJEKTGRUPPEN

Oppsummeringen følger den tematiske inndelingen i rapporten

- 1) Prosjektgruppen videreføres som en kontaktgruppe med i hovedsak de samme institusjonene som i dag. Andre deltakere vurderes etter behov. Forslag til mandat utarbeides av KRD og UD.
- 2) Kontaktgruppen gis ansvaret for bl.a. å utarbeide toårige planer for europadebatt lokalt og regionalt med forslag til tema, arena og samarbeidspartnere.
- 3) Fylkesting og kommunestyre oppfordres til å avholde periodiske debatter om sin internasjonale virksomhet og europapolitiske problemstillinger mer generelt.
- 4) KS tar initiativ til et samarbeid med aktuelle partnere, herunder bl.a. Statskonsult og Euro Info-sentrene om utvikling av basisopplæring i EU/EØS for kommunal sektor med følgende faste moduler:
 - Introduksjon til EU/EØS;
 - Konsekvenser av EU/EØS for lokalforvaltningen;
 - Administrering av EØS-avtalen på nasjonalt nivå.
- 5) Som en del av et helhetlig opplæringstilbud utarbeides et tilbud om studieturer til Brussel for regional og lokal forvaltning. Dette samordnes så langt som mulig med det opplegg Statskonsult utarbeider for sentralforvaltningen.
- 6) Kontaktgruppen vurderer hvordan Euro Info-sentrene og andre miljøer bør trekkes inn i de toårige planene for europadebatt. Det bør vurderes hvordan sentrene kan nyttes i opplæring, kompetanseutvikling, internasjonale samarbeidsprosjekter og arrangementer.
- 7) Det arrangeres en konferanse i Sametinget i løpet av 2003 i samarbeid med Utenriksdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet. Konferansen fokuserer på samenes stilling i fremtidens Europa.
- 8) Opplæring i ledelse av EU-finansierte programmer som et vekttallskurs ved et høyere lærested bør vurderes.
- 9) Det etableres et årlig forum på politisk nivå mellom sentrale myndigheter og representanter for kommuner, fylkeskommuner og Sametinget om europapolitiske temaer og EØS-avtalens berøring med lokalforvaltningen. Forumet ledes av UD/KRD og forberedes av kontaktgruppen.
- 10) Det etableres et fast kontaktpunkt i UD knyttet opp mot Europaavdelingen for lokal og regional forvaltning og myndigheter.

- 11) Kontakt med fagdepartementene systematiseres ved at lokalforvaltningen inkluderes mer aktivt i høring eller konsultasjonsfora, f.eks. under spesialutvalgene. Dette er for tiden særlig aktuelt på områdene offentlig støtte, miljø, offentlige anskaffelser og konkurransesaker. Hvordan dette organiseres vurderes av de respektive fagdepartementer i samråd med KS.
- 12) Lokalforvaltningens kontakt med norske representanter i arbeids-/ekspertgrupper under Kommisjonen styrkes. Oversikter over representantene gjøres tilgjengelig på Internett. Fagdepartementene legger grunnlag for kontakt på ad-hoc basis. KS gis hovedansvar for å formidle kontakt på relevante områder. Tilsvarende mekanisme anvendes for å besørge kontakt med norske representanter i komiteer/arbeidsgrupper under europeiske paraplyorganisasjoner.
- 13) Det initieres en kartlegging av hvorvidt pilotprosjekter med trepartskontrakter innen EU får en virkning i retning av regional og lokal fleksibilitet i gjennomføring av regelverk. På bakgrunn av denne kartleggingen vurderes muligheten for tiltak på norsk side.
- 14) Det legges til rette for økt kontakt mot ESA for regional og lokal forvaltning, f.eks. i tilknytning til de årlige møtene mellom nasjonale myndigheter og ESA (de såkalte pakkemøtene).
- 15) Arrangementer i regi av europeiske paraplyorganisasjoner som finner sted i Norge, gis prioritet som forum for deltakelse fra politisk ledelse i UD/KRD.
- 16) Kontaktgruppen vurderer hvordan kommuners og fylkeskommuners innflytelse i europeiske paraplyorganisasjoner kan styrkes og hvordan dette engasjementet best kan samordnes med nasjonale myndigheters politikk.
- 17) Sentrale myndigheter oppfordres til å inkludere fylkesordførere eller andre regionale/lokale folkevalgte i nasjonale delegasjoner i nærområdene der det er hensiktsmessig og til å involvere lokale og regionale aktører mer aktivt i de landstrategiene som utarbeides.
- 18) Kontaktgruppen vurderer tiltak for å bedre informasjonen til lokale og regionale myndigheter om hospiteringsordninger, herunder muligheter for hospitering i Kommisjonen og i andre lands lokalforvaltning. Videre vurderes tiltak for å legge til rette for hospitering i norsk lokal- og regionalforvaltning fra EUs medlemsland og kandidatland.
- 19) Fremme deltakelsen i aktuelle Interreg-program herunder den geografiske spredningen. Dette vil blant annet være en oppgave for de nasjonale referansegruppene for norsk deltakelse i Interreg.
- 20) Fremme norsk deltakelse i Leader +, Marco Polo og Life.

21) En årlig informasjonskonferanse om europeiske samarbeidsprogrammer av interesse for kommunal og fylkeskommunal sektor arrangeres i samarbeid mellom KS og staten. KS sin hjemmeside holdes løpende oppdatert om hvilke programmer som er relevant for norsk deltakelse.

22) Det etableres et treårig prosjekt knyttet til programmer innenfor EØS-avtalen som et samarbeid mellom KS, landsdelsutvalgene og staten.

2. PROSJEKTGRUPPENS MANDAT, SAMMENSETNING OG ARBEID

2.1 Gruppens mandat og sammensetning

Prosjektgruppen for samarbeid med regionale og lokale myndigheter ble etablert som ledd i oppfølgingen av Regjeringens europapolitiske plattform vedtatt 21. februar 2002. Prosjektgruppens arbeid er hjemlet i plattformens punkt 4.5.2 som er gjengitt i sin helhet i vedlegg 1. På basis av plattformen ble det utformet et konkret mandat for gruppens arbeid som omfatter følgende punkter:

- stimulere debatten på lokalt og regionalt nivå om europapolitiske problemstillinger med særlig vekt på regionenes plass i fremtidens Europa;
- styrke europakompetansen i bred forstand på regionalt og lokalt nivå;
- bedre informasjonsutvekslingen og samarbeidet mellom sentralforvaltningen og kommuner, fylkeskommuner samt deres interesseorganisasjoner, landsdelsutvalg og Sametinget om europapolitiske spørsmål;
- stimulere til nettverksbygging med regioner og regionale organisasjoner i Europa;
- vurdere potensialet for økt deltakelse fra aktører i kommunal og regional sektor i relevante EU-programmer;
- vurdere konsekvenser for kommunal og regional sektor som følge av de forslag som fremmes i Kommisjonens hvitbok om styringsformer.¹

I brev av 3. mai d.å. fra KRD ble KS, Sametinget, SAVOS, Østlandssamarbeidet og Landsdelsutvalget for Nord-Norge og Nord-Trøndelag bedt om å utpeke representanter til å delta i gruppen. KS ble overlatt ansvaret for å velge ut representantene fra kommuner og fylkeskommuner. De tre landsdelsutvalgene ble invitert til å samles om én felles representant. Gruppens sammensetning er gjengitt innledningsvis. I tillegg har Aina Simonsen (KS) og Jan Edøy (EU-delegasjonen) deltatt på de fleste møtene. Første møte ble avholdt 30. mai d.å. Her ble utkast til mandat for arbeidet, samt arbeidsformer og tidsplan drøftet. Det er avholdt til sammen fem møter, hvorav et i Førde og et i Brussel.

¹ Kommisjonens hvitbok om nye styringsformer "European Governance. A White Paper" ble fremlagt i juli 2001.

2.2 Innholdet og strukturen i rapporten

Prosjektgruppens mandat dekker flere problemstillinger som har nær sammenheng med hverandre. Av hensyn til oversikten og for å unngå gjentakelser er rapporten derfor strukturert med basis i hvor tiltakene bør rettes inn: regionalt/lokalt, i samspillet mellom regionale/lokale og sentrale myndigheter eller i samspillet med europeiske institusjoner. Kommisjonens hvitbok om nye styringsformer fra 2001 berører flere av de øvrige punktene i mandatet og er derfor omtalt i tilknytning til disse. En generell omtale av Kommisjonens forslag som er av betydning for lokal og regional forvaltning er imidlertid gitt innledningsvis i kapittel 3. Dette kapitlet beskriver de regionale og lokale forvaltningsnivåenes økte rolle i Europa og virkningene av EU/EØS for norske kommuner, fylkeskommuner og Sametinget. Deretter følger tiltak som foreslås iverksatt regionalt og lokalt i Norge med kapittel 4 som fokuserer på debattiltak, og kapittel 5 som tar for seg kompetansehevende tiltak. Kapittel 6 omhandler informasjon og kommunikasjon mellom lokale/regionale og sentrale myndigheter. Kapittel 7 fokuserer på forholdet mellom lokal/regional forvaltning og EUs institusjoner, europeiske organisasjoner og bilateral og interregional kontakt mot medlems- og kandidatlandene, mens kapittel 8 tar for seg deltakelse i EU-programmer.

3. REGIONENES BETYDNING I EUROPEISK POLITIKK

3.1 Regionenes stilling i dag

Gjennom flere år har det vokst frem en regional bevissthet i store deler av Europa. Dette har gitt det regionale nivå en stadig sterkere rolle i europeisk politikk, både på nasjonalstats- og på EU-nivå. Med 'region' menes her styringsnivået mellom nasjonalstaten og kommunene. Fordi administrativ og politisk organisering varierer fra land til land, blir begrepet 'region' her brukt i en åpen betydning som ikke tar stilling til om dette er et folkevalgt eller et administrativt nivå. Når begrepet brukes om norske forhold, er det ment å omfatte både fylkeskommuner og Sametinget. Begrepet 'lokalforvaltningen' brukes for å fange opp både kommunalt og fylkeskommunalt nivå.

Det økte fokuset på regionene må sees i sammenheng med en sterkere bevissthet omkring verdien av kulturelt og økonomisk mangfold og nærhet til befolkningen som et prinsipp for politiske løsninger. Videre er det en erkjennelse av at vekstkraftige regioner med sterke næringsmiljøer er en viktig forutsetning for å videreutvikle et kunnskapsbasert næringsliv som konkurrerer i et åpent internasjonalt marked. Tre forhold har i særlig grad bidratt til å styrke regionenes rolle.

Strukturfondenes (EUs regionalpolitikk) betydning: I forbindelse med Enhetsakten av 1987² ble strukturfondene doblet for å jevne ut regionale ulikheter i det indre marked.

➤ ² Enhetsakten trådte i kraft 1. juli 1987. Akten inneholdt en plan med praktiske tiltak for iverksettelse av det indre marked som skulle gjennomføres innen bestemte frister. Alle tiltak var gjennomført som planlagt ved utgangen av 1992. I tillegg innebar Enhetsakten en rekke institusjonelle endringer, bl.a. utvidet bruk av flertallsavgjørelser og en styrket rolle for Europaparlamentet.

Dette må sees i sammenheng med utvidelsen av EU til Hellas (1981) og Spania og Portugal (1986), som krevde en styrket regionalpolitisk innsats. Ved senere revisjoner av strukturfondene har veksten fortsatt å øke og fondene utgjør i dag ca. en tredel av EUs samlede budsjett. Utvikling av programmer og iverksettelsen av EUs regionalpolitikk er primært et ansvar delegert til det regionale nivå innenfor rammer trukket opp av EU og den enkelte medlemsstat. Gjennom økte ressurser til regionene og en regelverksutvikling som vektlegger en regional og lokal demokratisk forankring av den økonomiske, sosiale og territoriale utviklingen, har den enkelte region fått økt ansvar og større handlingsrom. Den administrative kapasiteten og de regionale strukturene er blitt styrket av hensyn til effektivitet og legitimitet i gjennomføringen av strukturfondspolitikken, en utvikling som ikke minst EU har påvirket og påskyndet. Oppbygging av regional administrativ kapasitet til å motta betydelige strukturfondsmidler er også et viktig element i dialogen med kandidatlandene.

Regionenes næringspolitiske funksjon: I tillegg til den omfordelende funksjonen fokuseres det i dag i stor grad på den positive effekten strukturfondene har for EU som helhet. I dette perspektivet blir regionale overføringer en del av den bredere Lisboastrategien for økonomisk vekst og stabilitet, sosial trygghet og bærekraftig utvikling³. Utvikling av regionale partnerskap og regionale næringsmiljø anses som viktig for å styrke EUs samlede konkurransevne. Vektlegging av grenseregionalt, transnasjonalt og interregionalt samarbeid må betraktes i lys av dette. Nasjonale grenser skal ikke legge hindringer i veien for næringsutviklingen.

Økt fokus på demokratisk legitimitet: Parallelt med regionenes styrkede økonomiske og næringspolitiske stilling har det vokst frem ulike interesseorganisasjoner for fremme av europeisk lokalt og regionalt samarbeid og deltakelse i europeisk politikk. Dette har sammenheng med sterkere krav om økt regionalt selvstyre som igjen har ført til en styrking av det regionale folkevalgte nivå i de fleste av EUs medlemsland de siste tiårene. EU har fulgt opp denne utviklingen med opprettelsen av den rådgivende Regionkomiteen⁴ og innføringen av subsidiaritets-/nærhetsprinsippet i Maastricht-traktaten av 1992.⁵ Dette prinsippet skal sikre at en beslutning bare skal tas på EU-nivå

³ Lisboastrategien ble vedtatt på Det europeiske råds møte i Lisboa i mars 2000. Strategien framsetter EUs mål om å bli verdens mest konkurransedyktige region i verden, basert på kompetanse, økonomisk bærekraft og sosial trygghet, innen 2010. I tillegg til å være et overordnet politisk målsetting, inneholder også Lisboastrategien en konkret tiltaksplan med klare tidsfrister for gjennomføring. Det innføres også en ny arbeidsmetode, den åpne koordineringsmetoden, som innebærer sammenligning mellom landene basert på felles indikatorer og beste praksis.

⁴ Regionkomiteen er EUs høringsorgan for lokale og regionale myndigheter og ble etablert i 1994. Komiteen har 222 politisk valgte medlemmer fra kommunestyre, fylkesting og regioner/delstater i EU-landene. Komiteen avgir høringer på alle områder av viktighet for det kommunale og regionale Europa: næringspolitikk, utdanning, transport, helse-, arbeidslivs- og sosialpolitikk, IKT, regionalpolitikk, mm. Regionkomiteen har medført at lokale og regionale problemstillinger er blitt satt på EUs agenda, samtidig som medlemmene har brakt EU-saker tettere på det kommunale og regionale Europa.

⁵ Maastricht-traktaten ble vedtatt 7. februar 1992 og trådte i kraft 1. november 1993. Traktaten utvidet EU-samarbeidet til å omfatte utenriks- og sikkerhetspolitikk og justispolitikk i to nye 'søyler' basert på

hvis det er klart at dette gir den mest optimale løsningen. Det innebærer igjen at beslutninger skal tas på et forvaltningsnivå som er så nært dem det gjelder som mulig. I tillegg har EU åpnet for at det regionale nivået i føderale stater, som Tyskland, Østerrike og Belgia, kan representere nasjonalstaten og treffe beslutninger på EU-nivå og delta på/lede rådsmøter innenfor områder hvor det regionale nivået er tillagt selvstendig beslutningsmyndighet.

3.2 Virkninger av EU/EØS for kommuner og fylkeskommuner

EØS-avtalen berører norsk kommunal sektor på flere måter; som tjenesteprodusent, som forvalter og som demokratisk nivå. En blanding av forpliktelser fra nytt regelverk og ny rettspraksis samt muligheter til samarbeid og finansiering via EU-programmer har hatt innvirkning på ulike sektorielle ansvarsområder i kommuner og fylkeskommuner.

EØS-avtalen påvirker for det første lokalforvaltningens rolle som innkjøper. Kommuner, fylkeskommuner og andre offentlige organer ble for første gang underlagt et bindende regelverk om innkjøp ved EØS-avtalens ikrafttredelse. Iverksettelsen og anvendelsen av regelverket har gått greit, men har vært krevende.

For det andre har EØS-avtalen hatt innvirkning på lokalforvaltningen som eiere av bedrifter og materielle verdier. Omstillingsprosesser i kommunal sektor som selskapsdannelse og konkurranseutsetting berøres fordi EØS-regelverket ikke skiller mellom privat og offentlig eid næringsvirksomhet. Omfanget av EØS-regelverkets berøring på dette området er undervurdert og lite kjent. Spesielt bør regelverket for offentlig støtte eller "statsstøtte", som er den offisielle benevnelsen i EU, få mer oppmerksomhet. Begrepet "statsstøtte" kan gi misvisende assosiasjoner i kommunal sektor. Det er derfor viktig at regelverket for offentlig støtte er kjent, forstått og at det anvendes når kommuner og fylkeskommuner danner foretak. Det er flere eksempler på kommuner som har gjort feil i forhold til regelverket for offentlig støtte.

Videre blir lokalforvaltningens rolle som tjenesteprodusent berørt av EØS-avtalen. På det kommunaltekniske området (vann og avløp, renovasjon/avfall) har en rekke direktiver betydelige konsekvenser både for kommuner og kommunale bedrifter. Vanddirektivet og deponi- og kompostdirektivene er eksempler på dette.

Kommuner og fylkeskommuners ansvar for skole- og utdanningssektoren berøres også gjennom den store aktiviteten knyttet til europeiske samarbeidsprosjekter. Nye initiativer knyttet til kvalitet i utdanning, herunder arbeid med utvikling av indikatorer og utveksling av beste praksis, vil få betydning. Norge deltar fullt ut i dette mellomstatlige samarbeidet selv om det formelt ligger utenfor EØS-avtalen.⁶

mellomstatlig samarbeid. På det fellesskaplige området inneholdt traktaten flere institusjonelle endringer som bl.a. gav økt innflytelse til Europaparlamentet.

⁶ Det mellomstatlige samarbeidet på utdanningsområdet er en sentral del av Lisboastrategien som ble vedtatt av Det europeiske råd i mars 2000. Målet er å gjøre EU til verdens mest konkurransedyktige og kompetansebaserte region innen 2010 fundert på økonomisk bærekraft og sosial trygghet.

Lokalforvaltningens utviklingsrolle er et annet område hvor EUs utvikling har betydning. Samarbeid og finansiering gjennom EU-programmer innen regionalisering, nærings- og bedriftsutvikling, turisme og kultur åpner for nye muligheter i kommunenes og fylkeskommunenes arbeid. På den annen side setter regelverkene for offentlig støtte og konkurransepolitikk klare begrensninger for hvilke virkemidler som kan brukes i nærings- og regionalutvikling.

Også lokal- og regionalforvaltningens arbeid med internasjonalisering berøres. Tradisjonelle vennskapsavtaler mellom kommuner og fylker blir i økende grad erstattet av forpliktende samarbeid med regioner i andre land med økonomisk og sosial utvikling som målsetning. Deltakelsen i EUs Interreg-program har stått sentralt her.

3.3 Sametingets kontaktflate mot Europa

Globale prosesser og utviklingen i internasjonale samarbeidsfora får en stadig sterkere innflytelse og konsekvenser for samfunnsutviklingen både nasjonalt, regionalt og lokalt. Utviklingen i det omkringliggende samfunn vil også ha innvirkning på utviklingen i de samiske samfunn og på mange måter direkte betydning for utformingen av samepolitikken. Både nasjonale og internasjonale prosesser danner forutsetninger og rammevilkår for samene som folk og for samepolitisk virksomhet i sin helhet. I hvilken grad man klarer å møte endringene i samfunnet ut i fra et samisk ståsted vil være avgjørende for fremtidig kulturbevaring og utvikling.

Utviklingen i Europa og de utfordringer denne stiller det samiske samfunnet overfor og hvordan dette vil påvirke de valg som blir gjort, bør vies større oppmerksomhet i fremtiden. Det er derfor et behov for å styrke de samiske myndigheters og det sivile samiske samfunns kapasitet til å arbeide med internasjonale saker.

3.4 Lokale og regionale myndigheters stilling i fremtidens Europa

EU er i dag inne i en dynamisk utvikling hvor år 2004 fremstår som et viktig veiskille. Tre pågående prosesser vil i særlig grad legge føringer for lokale og regionale myndigheters rolle i fremtidens EU:

Utvidelsen: 10 nye medlemsland skal etter planen tas opp i mai 2004.⁷ Dette vil gi grunnlag for en vesentlig styrking av samarbeidet mellom norske kommuner og regioner og kommuner/regioner i de nye medlemslandene, spesielt Baltikum og Polen, som følge av de økonomiske ressursene disse landene vil bli tilført gjennom medlemskapet i EU. Utvidelsen vil i tillegg få betydelig innvirkning på innretning, innhold og geografisk nedslagsfelt i den nye strukturfondsperioden fra 2007-2013. Den største utfordringen vil være å skape lokal og regional utjevning og vekst i de nye medlemslandene uten at det skjer på bekostning av vanskeligstilte regioner i de

⁷ EU ferdigforhandlet medlemskapsavtaler med 10 land (Polen, Tsjekkia, Slovakia, Ungarn, Slovenia, Estland, Latvia, Litauen, Kypros og Malta) under Det europeiske råds møte 13. desember 2002 i København.

nåværende medlemsland. En annen stor utfordring i de kommende medlemslandene vil være lokalforvaltningens kapasitet og kompetanse til å iverksette og håndheve EU-regelverk og til å utvikle og iverksette de nye strukturfondsprogrammene.

Gjennom handlingsplanen for støtte til søkerlandene bidrar Norge med støtte til reformprosessene ikke bare sentralt, men også regionalt og lokalt.

EØS-avtalen skal utvides parallelt med EU. Forhandlinger om EØS-utvidelsen ble innledet 9. januar 2003. For å sikre parallell utvidelse må forhandlingene avsluttes i løpet av tre måneder før signering av tiltredelsestraktaten for de nye medlemslandene i Aten 16. april.

Den institusjonelle utviklingen: EU er for tiden inne i en institusjonell reformprosess som skal munne ut i vedtak om en ny konstitusjonell traktat på den kommende regjeringskonferansen i 2003/2004 etter anbefaling fra det forberedende konventet om EUs fremtid.⁸ Den samtidige utvidelsen og fordypningen av EU-samarbeidet vil påvirke ikke bare det horisontale forholdet mellom medlemsstatene, men også det vertikale forholdet mellom de ulike forvaltningsnivåene i Europa. Et av hovedpremissene for konventdebatten er behovet for et sterkere fokus på borgerne og lokal medbestemmelse som en forutsetning for demokratisk legitimitet. Lokale og regionale myndigheters rolle i den europeiske arkitekturen er en integrert del av denne debatten. På norsk side vil det være viktig å skape debatt og styrke kunnskapen om hvordan disse endringene vil kunne berøre norsk samfunnsutvikling, ikke minst på lokalt og regionalt nivå. Dette tas opp i kapitlene 4 og 5.

Nye styringsformer: Parallelt med den institusjonelle konventsprosessen som vil innebære traktatendringer, har Kommisjonen innledet arbeid med reform av europeiske styringsformer. Målsettingen er å gjøre disse mer åpne, inkluderende, gjennomsiktige, effektive og konsistente. Kommisjonens hvitbok om nye styringsformer tar for seg både tiltak som kan gjennomføres innen rammen av de eksisterende traktatene og forslag som krever traktatendringer. En rekke av disse forslagene vil ha betydning for EU-institusjonenes samarbeid med lokale og regionale myndigheter både i utformingen og gjennomføring av politikk.

Kommisjonen går inn for å gi Regionkomiteen en mer aktiv rolle bl.a. gjennom utarbeidelse av grunnlagsmateriale i en tidlig fase av regelutformingen. Regionkomiteen oppmuntres videre til å organisere prosjekter med tanke på

⁸ Konventet består av 102 representanter for medlems- og kandidatlandenes regjeringer, nasjonale parlamenter, Europaparlamentet og Kommisjonen i tillegg til presidenten og to visepresidenter. Den økonomiske og sosiale komité og Regionkomiteen har observatørstatus. Mandatet for konventet ligger i Læken-erklæringen fra Det europeiske råds møte i desember 2001. Her presiseres det at konventet skal se på mulighetene for å utforme en konstitusjonell traktat for EU. I tillegg arbeider konventet med spørsmål som forenkling av lovgivningsinstrumenter og –prosedyrer, klargjøring av kompetansefordelingen mellom EU og medlemsstatene, balansen mellom de ulike EU-institusjonene og en rekke andre saksfelt. Målsettingen er å utarbeide en klar og konsis traktat som skaper økt legitimitet og setter EU i stand til å møte utfordringene i en utvidet Union.

erfaringsutveksling mellom regioner, samt å undersøke virkningen av regelverk lokalt. Kommisjonen har videre utarbeidet forslag til minimumsstandarder for konsultasjon med berørte parter, samt forslag til en ny metode for konsekvensanalyser som skal erstatte eksisterende prosedyrer i forbindelse med utforming av regelverk på viktige politikkområder. Resultatet av konsultasjonene vil inngå som del av dokumentasjonsgrunnlaget i konsekvensanalysene, som i tillegg til å undersøke sosiale, økonomiske og miljømessige effekter, også skal vurdere territorielle virkninger. Det er videre under utforming en ramme for en systematisk dialog med sammenslutninger av regionale og lokale myndigheter i Europa.

Med sikte på å bedre iverksettelsen av lovgivning er det også igangsatt pilotprosjekter med såkalte trepartskontrakter mellom den enkelte region, nasjonale myndigheter og Kommisjonen, i første omgang på miljøområdet. Det foreligger nå et utkast til rammedokument og modellkontrakt for trepartskontrakter.⁹ Gjennom trepartskontraktene blir partene enige om de generelle retningslinjene, mens iverksettelsesmåten blir overlatt til regionene selv. Filosofien er at større rom for regionale og lokale tilpasninger vil føre til bedre gjennomføring av regelverket. Dette må sees i sammenheng med at Kommisjonen på generell basis går inn for økt bruk av rammelovgivning, noe som muliggjør en mer fleksibel tilnærming samtidig som grunnprinsippene for det indre marked er felles.

Videre har EU de siste årene introdusert nye samarbeidsformer av mer prosessorientert karakter som supplerer lovgivning og programsamarbeid. Den såkalte åpne koordineringsmetoden innebærer at en isteden for å vedta felles regler i form av juridisk bindende rettsakter, fastsetter felles mål. En viktig del av den åpne koordineringsmetoden er sammenlikning av måloppnåelse underveis og utveksling av informasjon om beste praksis. På stadig flere områder, som sysselsetting, sosialpolitikk og utdanning, anvendes metoden i kombinasjon med programbasert og/eller tradisjonell lovgivning. Denne dreiningen i EUs arbeidsmetoder stiller forvaltningen på alle nivåer overfor nye utfordringer.

Kort oppsummert kan man si at solidaritets-, utviklings- og demokratihensyn har bidratt til å styrke det lokale og regionale nivået i EU. Videre vil den samtidige utvidelsen og fordypningen kombinert med de institusjonelle effektiviserings- og demokratiseringsprosessene endre EU-samarbeidet både kvantitativt og kvalitativt i de kommende år. I denne forbindelse bør man reise en debatt om hvilken betydning den europeiske utviklingen har for norske kommuner, fylkeskommuner og Sametinget, og hvordan disse utfordringene kan møtes.

⁹ Kommisjonens generaldirektorat for miljø har startet arbeidet med et pilotprosjekt på miljøområdet, hvor Eurocities har en sentral rolle. Det er tatt utgangspunkt i temaet "Development of thematic strategy for an urban development" innen EUs 6. miljøhandlingsprogram. Her er feltene transport, administrasjon og kontrakt design utpekt. Kommisjonen har tett kontakt med en gruppe av regionkontorene i Brussel i dette arbeidet.

4. REGIONAL OG LOKAL DEBATT OM EUROPAPOLITISKE PROBLEMSTILLINGER

4.1 Status og utfordringer

Prosjektgruppen har fått i oppgave å presentere tiltak som kan stimulere europadebatten på lokalt og regionalt nivå, med særlig vekt på regionenes plass i fremtidens Europa. Dette er et viktig ledd i Regjeringens overordnede mål om å legge til rette for debatt og refleksjon om Norges stilling i Europa og norsk europapolitikk i bred forstand.¹⁰ Prosjektgruppen ser det som viktig at innholdet i debatten regionalt og lokalt inntar et tilsvarende bredt utgangspunkt og omfatter flere temaer enn regionenes rolle. Dette er viktig fordi utviklingen i Europa generelt og EU spesielt griper stadig mer inn i regional og lokalt forvaltning og berører i stadig større grad den enkelte borger. Dette er også bakgrunnen for at EU gjennom den brede debatten om Europas fremtid og gjennom pågående prosesser i regi av Kommisjonen legger vekt på å trekke regionalt/lokalt nivå og det sivile samfunnet tettere med i utforming og gjennomføring av politikk. Det er viktig å legge til rette for en tilsvarende bred debatt i Norge med klar forankring på regionalt og lokalt plan.

I arbeidet med å stimulere til debatt er det viktig med et godt samspill mellom regionalt/lokalt og sentralt nivå, både for å skape større bevissthet om avhengigheten mellom de ulike styringsnivåene og for anvende ressursene på mest mulig effektiv måte. Regional- og lokalforvaltningen i Norge har et stadig tettere nettverk til Europa/EU og besitter betydelig kunnskap og erfaring. Lokale debattarrangementer kan bidra til å løfte fram dette erfaringsgrunnlaget for sentrale myndigheter.¹¹ I tillegg vil debattarrangementer lokalt og regionalt være viktige kompetansebyggende tiltak, i likhet med andre tiltak under europapolitisk plattform. Dette gjelder særlig arbeidet med en informasjons- og kommunikasjonsstrategi om EU og EØS, hvor utbyggingen av en omfattende EU/EØS-portal er et hovedelement. Prosjektgruppen ser dette som et viktig virkemiddel for å spre informasjon og kunnskap bl.a. til lokalt og regionalt nivå, og en mulighet for lokale og regionale aktører til å fremme sitt syn for sentrale myndigheter. Som ledd i dette vil det også være av betydning at fylkestingene avholder periodiske debatter om sin internasjonale virksomhet og europapolitiske problemstillinger mer generelt. Dette gjelder også kommuner som er engasjert i internasjonalt arbeid og prosjekter.

Prosjektgruppen har ikke sett det som formålstjenlig å gå inn på konkrete arrangementer, men lagt hovedvekten på hvilke prinsipper som bør legges til grunn og en modell for hvordan regionale, lokale og sentrale myndigheter kan arbeide sammen i planlegging og gjennomføring av arrangementer. Prosjektgruppen foreslår at det utarbeides toårige rullerende planer med forslag til temaer, arenaer og samarbeidspartnere. Det foreslås videre at det etableres en kontaktgruppe som gis

¹⁰ Jfr. tiltakspunkt 4.5.1. i Regjeringens europapolitiske plattform.

¹¹ Se også kapittel 5 og 6 om kompetanseheving og informasjonsdeling.

ansvaret for bl.a. slike toårige planer. Kontaktgruppen bør inkludere de institusjoner som i dag er representert i prosjektgruppen. Andre deltakere vil vurderes ved behov.

4.2 Prinsipper for tiltak – målgrupper, arenaer og temaer

Prosjektgruppen legger til grunn at tiltak med sikte på å stimulere europadebatten lokalt og regionalt og i det samiske miljøet må ha en lokal forankring både hva angår arenaer og temaer. Det finnes i dag en rekke *arenaer og samarbeidspartnere* som kan benyttes for å legge til rette for debatt om europaspørsmål rundt om i landet. Hvilke arenaer som anvendes, vil variere avhengig av tema og målgruppe, men både universiteter, regionale høyskoler, forskningsstiftelser og andre forskningsmiljø er relevante i denne sammenheng. *Målgruppen* for debattarrangementer vil variere med tema og arena. I utgangspunktet kan følgende grupper trekkes frem: folkevalgte og politikere generelt, administrasjonen lokalt/regionalt, forskere, lokale og regionale media, skolesektoren, næringsliv og frivillige organisasjoner. Hvilke av disse som trekkes inn må vurderes for hvert enkelt arrangement.

Prosjektgruppen legger vekt på at innholdet og temaene i debatten må gå utover regionenes rolle i fremtidens Europa. Temaer må justeres i tråd med utviklingen i Europa og EU og gis en lokal forankring ved å knyttes til aktuelle saker av lokal og regional interesse. Prosjektgruppen mener at både generelle og mer spesifikke temaer kan egne seg for debatt. I begge tilfeller bør temaet tilpasses etter geografisk område og målgruppe. Nedenfor følger en liste med eksempler på problemstillinger som vil ha konsekvenser og være av interesse for norske kommuner, fylkeskommuner og Sametinget.

Overgripende problemstillinger

- Konventet og regionenes rolle i Europa;
- Lisboa-strategien for et mer konkurransedyktig, bærekraftig og sosialt trygt EU; herunder problemstillinger knyttet til utdanning, barnehager, sosialpolitikk (f.eks. funksjonshemmede, eldre og fattigdom) og miljø;
- Utviklingen i det indre marked;
- Utviklingen og dynamikken i det indre marked og konsekvenser dette har for tradisjonelle offentlige ansvarsområder for norske kommuner og fylkeskommuner, bl.a. vannforsyning, omsorgssektoren m.m.;
- Utvidelsen mot sentral- og Øst-Europa, herunder muligheter og utfordringer for lokalt og regionalt næringsliv;
- Utviklingen av en felles utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitikk;
- Utvikling av det justispolitiske samarbeidet, herunder asyl/innvandring og kampen mot terrorisme.

Spesifikke problemstillinger

- EUs urfolks- og menneskerettighetspolitikk. Urfolkenes plass i fremtidens Europa;
- Regionalpolitikken i et utvidet EU;
- EUs fiskeripolitikk og fremtidige reformer;
- EUs landbrukspolitikk og fremtidige reformer;

- Politikk for fjellregioner eller for regioner med spredt bosetting;
- Øypolitikk;
- Bypolitikk;
- Konkurransopolitikk, herunder offentlig støtte;
- Samarbeid med partene i arbeidslivet i europapolitikken;
- Samarbeid med frivillige organisasjoner i europapolitikken;
- Den nordlige dimensjon herunder Barentsamarbeidet, Nordsjø- og Østersjøsamrådet.

4.3 Forslag til tiltak - oppsummering

- **Prosjektgruppen videreføres som en kontaktgruppe med i hovedsak de samme institusjonene som i dag. Andre deltakere vurderes etter behov. Forslag til mandat utarbeides av KR D og UD.**
- **Kontaktgruppen gis ansvaret for bl.a. å utarbeide toårige planer for europadebatt lokalt og regionalt med forslag til tema, arena og samarbeidspartnere.**
- **Fylkesting og kommunestyre oppfordres til å avholde periodiske debatter om sin internasjonale virksomhet og om europapolitiske problemstillinger mer generelt.**

5. EUROPAKOMPETANSE – LOKALT OG REGIONALT

5.1 Behovet for styrket kompetanse regionalt og lokalt

Prosjektgruppen er bedt om å fremme forslag til tiltak som kan styrke europakompetansen i lokal og regional forvaltning og blant folkevalgte. Vurderingen og forslag til tiltak er ikke basert på en systematisk kartlegging av dagens kompetansenivå eller -behov, men det erfaringsgrunnlaget som de kommunale og regionale representanter i gruppen besitter. Denne erfaringen tilsier at det er et kontinuerlig og stadig økende behov for europakompetanse på regionalt og lokalt nivå, både i forvaltningen og blant politikere. Dette skyldes delvis at kommuner og fylkeskommuner i stadig større grad må bruke tid og ressurser på gjennomføring av EØS-regelverk. Økt kunnskap om saksgangen i EU og om norske medvirkningsmuligheter i den regelverksutformende og iverksettende fasen vil kunne gjøre dette arbeidet bedre og mer effektivt. I tillegg innebærer den generelle utviklingen i EU nye utfordringer og muligheter for norske lokale og regionale aktører, ikke minst gjennom mulighetene for nettverksbygging og programsamarbeid (se kapittel 7 og 8). Det er derfor viktig å øke lokale/regionale aktørers kjennskap til disse mulighetene.

Alle tiltakspunktene som foreslås kan sies å bidra til å styrke europakompetansen lokalt og regionalt. I tillegg er det behov for spesifikke opplæringstiltak som kan frembringe

ny kunnskap om EU/EØS både på et generelt og et mer spesifikt grunnlag. Målgruppen for disse opplæringstiltakene er i første rekke kommunal og fylkeskommunal forvaltning, kommunestyrene, fylkestingene og Sametinget. Målsettingene for opplæringstiltak er:

- bedre grunnlag for å forstå de prosesser som pågår i EU og hvilken betydning disse kan ha for kommunal og regional sektor og for Sametinget;
- konsistent og effektiv iverksettelse og etterlevelse av EØS-regelverket;
- bedre utnyttelse av de muligheter som ligger i dagens samarbeid med EU;
- styrke lokal og regional utvikling gjennom å spre kunnskap om europeiske programmer.

5.2 Opplæringstiltak i EU/EØS for lokalforvaltningen

Prosjektgruppen forutsetter at nye tiltak i størst mulig grad bygger på eksisterende ordninger. Den endelige utformingen av tiltakene må videre sees i sammenheng med øvrige tiltak under den europapolitiske plattformen som vil ha relevans for lokal og regional sektor.¹² Dette gjelder ikke minst de tiltak som igangsettes for å styrke europakompetansen i sentralforvaltningen. Det bør her vurderes om det kan skapes synergieffekter gjennom tettere samvirke.

Opplæringstiltak på europaområdet for de målgrupper som er definert, dekkes i dag primært fra KS og de enkelte fylkeskommuner, ofte i samarbeid med landsdelsutvalgene og ulike miljøer i Brussel. Landsdelsutvalgene er tildelt ansvaret for informasjon om, opplæring i og iverksettelse av Interreg B-programmene i Norge. I tillegg synes det imidlertid å være behov for en mer strukturert opplæring i EU-programmer som kan gi gevinst for deltakerne i form av vekttallskurs ved et høyere lærested. En annen mulig ressurs er Euro Info-sentrene. Disse betjener i dag primært næringslivet, men har intensjoner om å styrke tilbudet til lokalforvaltningen. Det eksisterer i dag ingen spesifikke opplæringstiltak for den samiske befolkningen. De inngår i tiltak som tilbys fra kommuner og fylkeskommuner.

5.2.1 Kommunenes Sentralforbund

KS' opplæringstiltak retter seg mot medlemmene, både folkevalgte, styrer og administrasjonen. Opplæringen er knyttet til lov og regelverk generelt, men omfatter også mer spesialiserte temaer. Særlig innenfor offentlige anskaffelser og innkjøpsfaglige temaer er det utviklet et godt tilbud, eksempelvis innenfor konkurranseutsetting, bygg og anlegg, miljøeffektive anskaffelser og e-handel. Seminarer angående etablering av foretak og selskaper, virksomhetsoverdragelse og styreopplæring tilbys også. Det er god deltakelse på KS' kurs og seminarer.

¹² Dette gjelder særlig den nye kommunikasjonsstrategien (punkt 4.4.1), prosjektgruppen om styrket europakompetanse i statsforvaltningen (punkt. 4.4.3). og arbeidsgruppen som utreder god bruk av norske tjenestemenn og eksperter (punkt 4.4.2.).

Lokalforvaltningens behov for opplæring i temaer som følger av europapolitikken og EØS-avtalen vil utvikle seg over tid og etter hvert som nytt regelverk skal iverksettes. I kommunal sektor er det behov både for generell og temaspesifikk opplæring, og tilbudene bør tilpasses målgruppen enten det er folkevalgte eller administrasjonen. Målsetningen for denne opplæringen er å gi innføring i og forståelse av nytt regelverk, slik at kommuner, fylkeskommuner og bedrifter anvender og håndhever regelverket på en korrekt måte. God kunnskap vil hindre at det gjøres feil og at saker ender hos ESA eller i rettsapparatet. Det er behov for å utvide tilbudene om opplæring til også å omfatte EUs institusjoner og virkemåte.

5.2.2 Euro Info-sentrene

Euro Info Centres (EIC) har i lengre tid arbeidet med informasjon og kompetanseheving for næringslivet. EIC'ene, som er en del av et EU-nettverk administrert av Kommisjonen, har som sin primære oppgave å bistå norsk næringsliv med informasjon og kunnskap om de muligheter og utfordringer som ligger i EØS-avtalen og europeisk samarbeid. EIC skal i tillegg overvåke nyere utvikling i EU/EØS som har betydning for norsk næringsliv. På bakgrunn av dette ble alle de fem EIC'ene invitert til å presentere sine potensielle bidrag for prosjektgruppen. Presentasjonen viste de ulike arbeidsområdene og prioriteringene i de fem regionkontorene. Prosjektgruppen finner disse innspillene interessante og mener at EIC'ene i større grad bør kunne trekkes inn som partnere i opplæringstiltak, arrangementer og samarbeidstiltak. Kontaktgruppen som foreslås etablert, bør i utviklingen av toårige planer for europadebatt vurdere hvordan EIC'ene kan bidra. Lokalforvaltningen må på tilsvarende vis vurdere hvordan sentrene kan nyttes i opplærings- og informasjonstiltak eller som samarbeidspartner i internasjonale prosjekter og arrangementer.

5.2.3 Den samiske befolkningen

I tillegg til å styrke den allmenne europakompetansen er det behov for å rette oppmerksomheten mot utviklingen i EU og hvordan endringene vil ha innvirkning på det samiske samfunnet. I forhold til EU er samene i en særstilling da en stor del av det samiske bosettingsområdet er innenfor EU (Sverige, Finland), mens majoriteten av den samiske befolkning står utenfor i og med at Norge ikke er medlem.

Prosjektgruppen foreslår at det arrangeres en konferanse i Sametinget som fokuserer på samenes stilling i fremtidens Europa. Formålet med konferansen bør være å få i gang en bred debatt om utviklingen i Europa og de utfordringer denne stiller det samiske samfunnet overfor. I etterkant av en slik konferanse bør det vurderes om det er behov for mer permanente tiltak.

5.3 Prinsipper for styrket opplæring

For alle målgrupper er det behov for å utvikle en basisopplæring som omfatter introduksjon til EU/EØS, konsekvenser av EU/EØS for lokalforvaltningen og administreringen av EØS-avtalen på nasjonalt nivå. KS driver i dag en betydelig

opplæring i forbindelse med at grupper fra norske kommuner og fylkeskommuner besøker Brussel, men dette er ikke satt inn i en helhetlig sammenheng. Basert på eksisterende tilbud bør det utvikles et helhetlig basisprogram som kan gjennomføres lokalt og regionalt.

Det er videre behov for en ytterligere styrking av opplæringen for dem som har en kjernerolle i forhold til EU/EØS-relaterte spørsmål lokalt og regionalt. Prosjektgruppen mener det er viktig at det bl.a. tilbys studieturer til Brussel med kontakt mot et bredt spekter av miljøer. Det vises her til det arbeidet som pågår i regi av Statskonsult for sentralforvaltningen. Store deler av kompetansebehovet for representanter for sentral og lokal/regional forvaltning er overlappende. Prosjektgruppen mener det kan være mye å hente på et samarbeid ved at regionale og lokale representanter kan ta del i hele eller deler av det studieturtilbudet som Statskonsult er i ferd med å etablere. I tillegg vil representanter fra lokal/regionalt hold ha behov for å bli bedre kjent med de miljøer i Brussel som jobber spesielt med regionale problemstillinger.

5.4 Forslag til tiltak - oppsummering

- **KS tar initiativ til et samarbeid med aktuelle partnere, herunder bl.a. Statskonsult og Euro Info-sentrene om utvikling av basisopplæring i EU/EØS for kommunal sektor med følgende faste moduler:**
 - **Introduksjon til EU/EØS;**
 - **Konsekvenser av EU/EØS for lokalforvaltningen;**
 - **Administrering av EØS-avtalen på nasjonalt nivå.**

- **Som en del av et helhetlig opplæringstilbud utarbeides et tilbud om studieturer til Brussel for regional og lokal forvaltning. Dette samordnes så langt som mulig med det opplegg Statskonsult utarbeider for sentralforvaltningen.**

- **Kontaktgruppen vurderer hvordan Euro Info-sentrene og andre miljøer bør trekkes inn i de toårige planene for europadebatt. Det bør vurderes hvordan sentrene kan nyttes i opplæring, kompetanseutvikling, internasjonale samarbeidsprosjekt og arrangementer.**

- **Det arrangeres en konferanse i Sametinget i løpet av 2003 i samarbeid med Utenriksdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet. Konferansen fokuserer på samenes stilling i fremtidens Europa.**

- **Opplæring i ledelse av EU-finansierte programmer som et vektallskurs ved et høyere lærested bør vurderes.**

6. INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON MELLOM SENTRALT OG LOKALT/REGIONAL NIVÅ

6.1 Status og utfordringer

Prosjektgruppen er bedt om å vurdere hvordan man kan bedre informasjonen og samarbeidet mellom sentralforvaltningen og kommuner, fylkeskommuner samt deres interesseorganisasjoner, landsdelsutvalg og Sametinget om europapolitiske spørsmål. Det er i dag få fora for kontakt om europapolitikk mellom forvaltningsnivåene både på administrativt plan og på politisk plan. Den kontakt som eksisterer, er sporadisk og knyttet opp til enkelte sektorer og arrangementer.

Behovet for å styrke informasjon og kommunikasjon mellom forvaltningsnivåene om europapolitiske spørsmål er stort. Deler av behovet vil kunne ivaretas gjennom arbeidet med å utvikle en helhetlig kommunikasjons – og informasjonsstrategi der en også tar sikte på å utvikle nettstedet "Møteplass Europa" på alle departementenes hjemmesider og å koble disse sammen til en sentral informasjonskilde om EU/EØS og norsk europapolitikk. Det fremgår av St.meld. nr. 27 (2001-2002) "Om EØS-arbeidet 1994-2001" at "strategien vil vurdere hvordan kommunikasjonen med de mest berørte gruppene kan forbedres, blant annet gjennom bruk av referansegrupper og etablering av nettverk som løpende utveksler informasjon og synspunkter om saker under forberedelse". Prosjektgruppen ble i møte 1. november d.å. orientert om status for arbeidet.

Prosjektgruppen vil understreke at regionale og lokale myndigheter er sterkt berørte grupper. Det er derfor av stor betydningen at nettbasert informasjon tilpasses disse aktørene. Det er videre stort behov for aktiv kommunikasjon om EØS-saker av relevans for regionale og kommunale myndigheter. Informasjon og samråd om EØS-direktiver er viktig både i en tidlig fase av beslutningsprosessen i EU og i den iverksettende fasen. Informasjon i en tidlig fase vil gjøre gjennomføringen lettere lokalt og regionalt. Det er også viktig for samfunnsutviklingen på lokalt og regionalt nivå at kommunale og regionale interesser spilles inn i prosessen overfor EU i forbindelse med utarbeidelse av nytt EØS-regelverk.

Informasjon og kommunikasjon vektlegges nå også i stadig større grad innen EU. I EUs arbeid med nye styringsformer legger Kommisjonen opp til en mer åpen og inkluderende linje overfor regionale og kommunale myndigheter. Bredere konsultasjonsmekanismer og integrerte konsekvensanalyser innen EU omfatter ikke norsk lokal og regional forvaltning, og det blir derfor viktig å søke å utnytte de medvirkningskanaler som eksisterer. Dette er omtalt under punkt 7.3.

Som nevnt i kapittel 3, tar Kommisjonens hvitbok om nye styringsformer til orde for overgang fra detaljregulering til rammelovgivning kombinert med økt åpenhet for lokal og regional fleksibilitet. Treparkskontrakter som er omtalt innledningsvis under pk.3.4, er et eksempel på dette. Denne utviklingen vil være fordelaktig for regionale og lokale myndigheter i EU som på denne måten kan få mulighet for et mer lokalt tilpasset

regelverk. Dagens pilotprosjekter med trepartskontrakter innen EU bør følges nøye med tanke på hvordan eventuell større fleksibilitet kan komme norske miljø til gode.

6.2 Fast forum på politisk nivå

Et fast årlig forum på politisk nivå mellom lokalforvaltningen og politisk ledelse i UD/KRD for diskusjon av europapolitiske problemstillinger vil etter prosjektgruppens vurdering være et viktig tiltak for å styrke samarbeid og kontakt mellom forvaltningsnivåene. Formålet med møtene bør være gjensidig informasjon og dialog om sentrale temaer i utviklingen og gjennomføringen av Europa- og EØS-politikk på områder som angår kommunal sektor som politisk aktør og forvaltningsnivå. Følgende elementer bør inngå i disse fora:

- Informasjon fra sentrale myndigheter om aktuelle europapolitiske temaer og tidlig varsling av mer konkrete saker som kan få konsekvenser for lokal/regional forvaltning, herunder belyse hvordan disse kan være medspiller i arbeidet for å oppnå best mulige resultater både i et norsk og europeisk perspektiv;
- Lokal/regional forvaltning bør melde tilbake om virkningen av den politikk som føres, samt iverksettelse og gjennomføring av regelverk;
- Informasjon om hvordan kommuner/fylkeskommuner og KS formidler norske interesser til paraplyorganisasjoner og arenaer i Europa og resultater av arbeidet. I den forbindelse bør det utveksles informasjon om hva som er norsk politikk og standpunkter i saker som tas opp i europeiske organisasjoner der norske representanter deltar i arbeidet med posisjonspapirer eller uttalelser til Kommissjonen, Europaparlamentet eller Regionkomiteen, slik at den norske innsatsen ute synkroniseres best mulig;
- Andre aktuelle temaer kan være generelle utviklingstrekk i EU med relevans for lokal/regional forvaltning, eksempelvis arbeidet med nye styringsformer og Lisboa-strategien.

Forberedelse av dagsorden kan skje i den foreslåtte kontaktgruppen.¹³ Konkret utforming av denne ordningen må vurderes på politisk nivå såvel sentralt som lokalt og regionalt og i Sametinget. Det bør utarbeides et forslag fra UD og KRD som sendes ut på høring.

Et europapolitisk forum for regional og lokal forvaltning kommer i tillegg til dagens konsultasjonsordning mellom staten v/Regjeringen og kommunesektoren v/Kommunenes Sentralforbund, som tar opp temaer i forbindelse med kommuneopplegget i statsbudsjettet for det påfølgende året. Konsultasjonene omfatter alle områder som har økonomiske konsekvenser for kommunesektoren, herunder endringer i regelverk på ulike fagområder. Fagdepartementene er ansvarlige for oppfølging av regelverksendringer som følger av EØS-avtalen. Dersom nye EØS-direktiver har økonomiske eller administrative konsekvenser for kommunesektoren, er

¹³ Se kapittel 4.

fagdepartementet ansvarlige for å følge dette opp i statsbudsjettprosessen for det året regelendringen iverksettes. Dersom det i det foreslåtte faste møtet om europapolitiske spørsmål kommer opp problemstillinger eller saker som er av en slik art at de bør tas opp i konsultasjonsmøtene mellom staten og kommunesektoren, kan dette omtales særskilt i referatet fra møtet. KRD har ansvaret for oppfølgingen og vurderingen av slike forslag.

6.3 Økt kontakt på faglig administrativt nivå

I tillegg til den politiske kontakten med UD/KRD er det også behov for å styrke kommuners og fylkeskommuners kontakt med fagdepartementene, enten gjennom referansegrupper under EØS-spesialutvalgene eller andre ordninger. En slik fastere kontakt vil bidra til bedre forståelse og samhandling mellom sentrale og lokale/regionale myndigheter om betydningen av nytt regelverk, både med hensyn til innarbeiding i norsk lov, fortolkning og praktisk gjennomføring. Hvilke fagområder som vil være de mest aktuelle, kan variere over tid. For tiden synes følgende områder mest relevante: i) offentlig støtte, ii) miljø, iii) offentlige anskaffelser og iv) konkurransesaker. Deltakelse fra lokale/regionale myndigheter vil kunne ivaretas av fagpersoner fra KS eller fra medlemmene gjennom faglige nettverk i kommunal sektor. I tillegg anses det som hensiktsmessig å etablere et fast kontaktpunkt i UD knyttet opp mot Europaavdelingen for lokal og regional forvaltning.

I den regelverksutformende fasen vil det også være viktig for lokalforvaltningen å ha god kontakt med norske representanter i arbeids-/ekspertgrupper under Kommisjonen. Fra lokalforvaltningens side vil hensikten være å sikre at regelverk som utvikles skal være best mulig tilpasset norske interesser og virkelighet.

6.4 Kontakt mot ESA

Når det gjelder konsultasjonsbehov i den iverksettende/håndhevende fasen, vil styrking av lokalforvaltningens kontakt mot ESA være et viktig virkemiddel. Dette vil bidra til å styrke forståelse/fortolkning og implementering av regelverk på lokalt og regionalt nivå. Målsettingen er å finne frem til en systematikk for å løse saker på et tidlig tidspunkt og forhindre at de kommer inn i rettsapparatet.

En regelmessig felles kontakt med ESA fra statlig og lokal/ regional forvaltnings side vil i tillegg kunne sikre mot forglemmelser i f.eks. regelverket. Følgende eksempel er aktuelt som en illustrasjon: Etter anmodning fra ESA gjennomgikk statlige myndigheter i 2001 gjenstående lover som kunne være i strid med regelverket om offentlig støtte. Lov om statsforetak var sentral i denne forbindelse. De aktuelle lover som dekker kommunale og interkommunale foretak, hhv. kap. 11 i Kommuneloven og Lov om interkommunale selskaper, ble derimot ikke gjennomgått. Dette til tross for at det kan tilstås samme type garantier til kommunale foretak/interkommunale selskaper som Lov om statsforetak ble kritisert for. Videre er Lov om Interkommunale selskaper vedtatt etter EØS-avtalens ikrafttredelse, noe som etter ESAs bestemmelser kan medføre krav om tilbakebetaling av uberettiget støtte, hvis ESA selv hadde reist saken.

6.5 Forslag til tiltak - oppsummering

- **Det etableres et årlig forum på politisk nivå mellom sentrale myndigheter og representanter for kommuner, fylkeskommuner og Sametinget om europapolitiske temaer og EØS-avtalens berøring med lokalforvaltningen. Forumet ledes av UD/KRD og forberedes av kontaktgruppen.**
- **Det etableres et fast kontaktpunkt i UD knyttet opp mot Europaavdelingen for lokal og regional forvaltning og myndigheter.**
- **Kontakt med fagdepartementene systematiseres ved at lokalforvaltningen inkluderes mer aktivt i høring eller konsultasjonsfora, f.eks. under spesialutvalgene. Dette er for tiden særlig aktuelt på områdene offentlig støtte, miljø, offentlige anskaffelser og konkurransesaker. Hvordan dette organiseres vurderes av de respektive fagdepartementer i samråd med KS.**
- **Lokalforvaltningens kontakt med norske representanter i arbeids-/ekspertgrupper under Kommisjonen styrkes. Oversikter over representantene gjøres tilgjengelig på Internett. Fagdepartementene legger grunnlag for kontakt på ad-hoc basis. KS gis hovedansvar for å formidle kontakt på relevante områder. Tilsvarende mekanisme anvendes for å besørge kontakt med norske representanter i komiteer/arbeidsgrupper under europeiske paraplyorganisasjoner.**
- **Det initieres en kartlegging av hvorvidt pilotprosjekter med trepartskontrakter innen EU får en virkning i retning av regional og lokal fleksibilitet i gjennomføring av regelverk. På bakgrunn av denne kartleggingen vurderes muligheten for tiltak på norsk side.**
- **Det legges til rette for økt kontakt mot ESA for regional og lokal forvaltning, f.eks. i tilknytning til de årlige møtene mellom nasjonale myndigheter og ESA (de såkalte pakkemøtene).**

7. LOKALE OG REGIONALE AKTØRERS KONTAKT MOT EU OG EUROPA

7.1 Utfordringer og muligheter

Prosjektgruppen er bedt om å vurdere tiltak som kan stimulere til nettverksbygging med regioner og regionale organisasjoner i Europa. I kapittel 3 ble de store endringene EU er inne i og hvilke virkninger dette vil kunne få for europeiske og norske lokale og regionale aktører omtalt. Utviklingen innebærer at også behovet for medvirkning og samarbeid med europeiske institusjoner blir stadig større for norsk lokal- og regionalforvaltning. I tillegg til å opprette nye tiltak er det derfor viktig å utnytte til fulle eksisterende kanaler for medvirkning på det europapolitiske området. I dette kapitlet

beskrives mulighetene for direkte kontakt mellom norske lokale og regionale aktører og EU. Tre kanaler er særlig aktuelle; kontakt mot EUs institusjoner, medlemskap i europeiske organisasjoner, og bilateral/interregional kontakt til lokalt og regionalt nivå i medlems- og kandidatlandene. I tillegg har Sametinget erfaring med internasjonalt urfolkssamarbeid og har gjennom ulike samiske organisasjoner og institusjoner ervervet seg kunnskap og kompetanse i mellomfolkelig samarbeid. Også denne kunnskapen og erfaringen bør kunne nyttiggjøres.

Transnasjonal nettverksbygging mellom regioner og kommuner er viktig av flere årsaker. For det første bidrar det til økt mellomfolkelig forståelse og kontaktflate mellom mennesker og næringsliv i regionene. Videre er samarbeid viktig for den enkelte regions næringsutvikling og konkurransevne gjennom utveksling av erfaringer. Grenseregionalt og transnasjonalt samarbeid bidrar også til internasjonal stabilitet og har dermed en viktig utenrikspolitisk funksjon. Det gir videre supplerende kanaler for informasjonsinnhenting og konsultasjon ved at lokalt og regionalt nivå i visse tilfeller kommer tettere inn på EUs beslutningstakere enn hva tilfellet er for den norske sentralforvaltningen. Det har derfor vært viktig for gruppen å finne frem til tiltak som gir synergi mellom kommuner/fylkeskommuner, KS' og Sametingets europapolitiske engasjement og Regjeringens europapolitikk.

7.2 Regionale og lokale myndigheters representasjon i Brussel

Flere norske fylkeskommuner og kommuner har etablert eller har planer om å etablere regionkontorer i Brussel. KS' og Stavanger-regionens Brussel-kontorer går helt tilbake til 1993. Videre har Nord- og Sør-Trøndelag siden 2001 vært med i "MidScandinavia European Office" i Brussel. Kontoret ble etablert for en prøveperiode ut 2002, men er nå vedtatt forlenget ut 2003 med stor sannsynlighet for en permanent videreføring. Nordland har også vedtatt en tilknytning til North-Swedens Brussel-kontor. Østfold har tilsvarende planer for en samlokalisering med West-Sweden. Oslo har vedtatt å opprette et Brussel-kontor. I tillegg planlegger Bergen kommune og Hordaland fylkeskommune i samarbeid med omkringliggende kommuner på Vestlandet å etablere et vestnorsk informasjons- og representasjonskontor i Brussel. Målet er å fremme vestnorske fellesinteresser og å markere Vest-Norge som egen region med felles økonomiske og kulturelle bånd. Kontoret planlegges etablert i mai/juni 2003.

Kontorene kan ha noe ulik vektlegging av det politiske aspektet og næringsutviklingsaspektet, men i alle tilfeller er slike regionkontorer viktige fora for tilgang til informasjon og meningsutveksling. Det er imidlertid viktig at også hjemmebasen har god europakompetanse. Hordaland fylkeskommune etablerte eksempelvis et europakontor i 1996 for å styrke den generelle internasjonaliseringsaktiviteten ved å legge større fokus på den europeiske dimensjonen i aktuelt utviklingsarbeid. Kontoret tilbyr bl.a. informasjon og rådgivning om EU/EØS og intern koordinering i fylkeskommunen og eksternt i forhold til andre samarbeidspartnere. I tillegg jobber man tett mot EU-programaktiviteter i fylket. Kontoret har nylig fusjonert med EIC Vest.

I kraft av EØS-avtalen har norske representanter mulighet til å delta i Kommisjonens hospiteringsordning og ordningen som nasjonale eksperter.¹⁴ Førstnevnte er et tremåneders opphold, mens sistnevnte har en varighet på inntil fire år. I tillegg til dette eksisterer det også en hospitantordning med en varighet på fem måneder for studenter på masternivå. Hospiteringsordningen innebærer at norske representanter blir tillagt samme ansvar som Kommisjonens faste stab innenfor sitt fagområde, noe som i praksis betyr at de ofte har ansvar for utarbeiding og oppfølging av politiske forslag og forslag til ny EØS-relevant lovgivning. De nasjonale ekspertene er underlagt Kommisjonens instruksjonsmyndighet og skal ikke pålegges arbeidsoppgaver fra nasjonalt hold. Det utelukker imidlertid ikke at man fra norsk side kan trekke vekslere på deres kompetanse og tilgang på informasjon under oppholdet og ikke minst etter oppholdet. Ekspertene blir lønnet av sine nasjonale arbeidsgivere.

Deltakelse i hospiteringsordningen er åpen for representanter fra lokalforvaltningen. KS har bidratt med spredning av informasjon om dette både via Internett og brev og med kvalitetssikring av innkomne søknader. For at ordningen skal bli bedre forstått og benyttet bør kontakten mellom departementet og KS i forkant av søknadsprosedyren forbedres, slik at både spredning av informasjon og veiledning til søkere kan forsterkes.

7.3 Medlemskap i europeiske organisasjoner

Norske kommuner og fylkeskommuner har engasjert seg i en rekke europeiske organisasjoner. Slike organisatoriske og personlige nettverk er viktige kilder til informasjon og påvirkning som supplement til de nasjonale kanalene. Dette er organisasjoner som har nær kontakt til EUs institusjoner. Gjennom arbeidet med nye styringsformer tar Kommisjonen til orde for å styrke denne kontakten ved å etablere en systematisk dialog.

Europarådets kommunalkongress – Congress of Local and Regional Authorities of Europe (CLRAE) og Styringskomiteen for lokalt og regionalt demokrati, som arbeider med lokal/regional demokratiutvikling, er viktig arenaer for å fremme norske interesser i utviklingen av Europa. CLRAE har som viktigste oppgave å bidra til utvikling av lokalt og regionalt demokrati i medlemslandene. CLRAE overvåker valg og utvikling i de nye demokratiene i Øst- og Sentral-Europa, men følger også med på demokratiutviklingen i de andre medlemslandene. I 2003 vil det for eksempel bli utarbeidet en rapport om det regionale demokratiets stilling i Norge. CLRAE ivaretar også lokale og regionale myndigheters interesser overfor EU og avgir uttalelser i prinsipielle saker som påvirker utviklingen. I tråd med dette har CLRAE avgitt uttalelser både angående Kommisjonens hvitbok om nye styreformers og konventets arbeid. De fem norske representantene i Europarådets kommunalkongress er valgt av og blant KS sentralstyre på delegert fullmakt fra UD. KS' leder Halvdan Skard er valgt som president for lokalkammeret i CLRAE for perioden 2002-2004. Gjennom arbeidet i kommunalkongressen kan norske lokal- og regionalpolitikere delta i utformingen av posisjonspapirer og uttalelser angående utviklingen i EU.

¹⁴ Et eget tiltakspunkt 4.4.2. i Europapolitisk plattform ser på hvordan denne ordningen kan utnyttes bedre.

De regionale paraplyorganisasjonene er også viktige arenaer. Disse har stor tyngde i EU-systemet og har jevnlig kontakt med Kommisjonen, både gjennom Regionkomiteen og gjennom egne initiativer. Som ledd i oppfølgingen av hvitboken om styringsformer er Kommisjonen nå i ferd med utarbeide opplegg for en mer systematisk dialog med regionale og lokale paraplyorganisasjoner, noe som vil bidra til å styrke deres kontaktflate mot EU ytterligere. Dette er derfor arenaer hvor norske regionale og lokale aktører har mulighet for direkte kontakt med EU-institusjonene.

Council of European Municipalities and Regions (CEMR), Assembly of European Regions (AER) og Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR) er per i dag de viktigste fora for norske kommuner og fylkeskommuner.

CEMR er den alleuropeiske paraplyen for de nasjonale interesseorganisasjonene for lokal- og regionalforvaltning, hvor KS er medlem. Det er etablert faste og ad-hoc arbeidsgrupper på en rekke områder, bl.a. miljø, IKT, sosialpolitikk, offentlige anskaffelser, tjenester av allmenn interesse, regionalpolitikk, Governance/Europas framtid og arbeidslivspolitik, der fagfolk fra KS deltar. I CEMRs styringskomité sitter KS' leder og nestleder. CEMR har 44 medlemmer fra 21 land.

AER har 250 medlemsregioner i 26 land foruten 12 tilsluttede interregionale organisasjoner. 11 norske fylkeskommuner er medlemmer.¹⁵ Organisasjonen arbeider med kontaktetablering, prosjektsamarbeid mellom medlemmene og emner av generell interesse for regionene. AER er også sterkt involvert i debatten om nye styringsstrukturer og regionenes rolle.

CPMR, som i utgangspunktet hadde et sentrum/periferi-perspektiv, er en organisasjon som nå er sterkt engasjert i debatten om regionenes rolle i den nye styringsstrukturen i Europa. CPMR har 150 medlemsregioner i 25 land, herunder 13 norske fylkeskommuner.¹⁶ Fylkesvaraordføreren i Telemark innehar vervet som første visepresident i organisasjonen med hovedansvar for Den nordlige dimensjon. CPMR er delt inn i 7 geografiske underkommisjoner som arbeider med saker av felles betydning for vedkommende geografiske område. Norske fylkeskommuner er medlem av North Sea Commission. Det er også opprettet en østersjøkommisjon, men norske fylkeskommuner har til nå konsentrert sitt arbeid i østersjøområdet innenfor BSSSC (omtales under 7.4). CPMRs generalforsamling vil i 2004 arrangeres i Stavanger.

CEEP¹⁷ er en av de tre europeiske hovedorganisasjonene for arbeidslivet. KS deltar for å ivareta sine forpliktelser som arbeidsgiverorganisasjon for kommuner, fylkeskommuner og kommunale bedrifter. Mange av temaene det arbeides med i CEEP, har generell interesse for lokalforvaltningen og er således en viktig kanal for KS

¹⁵ Akershus, Buskerud, Hedmark, Hordaland, Nordland, Oppland, Oslo, Sør-Trøndelag, Telemark, Vestfold, Østfold.

¹⁶ Aust-Agder, Buskerud, Hordaland, Møre og Romsdal, Nordland, Rogaland, Sogn og Fjordane, Sør-Trøndelag, Telemark, Nord-Trøndelag, Vest-Agder, Vestfold, Østfold.

¹⁷ European Centre of Enterprises of Public Participation and Enterprises of General Economic Interests.

i arbeidet med europapolitikk generelt. De tre europeiske hovedorganisasjonene CEEP, UNICE og ETUC (hvis norske medlemmer er hhv. KS/HSH/NAVO, NHO og LO) har siden Maastricht-traktatens ikrafttredelse i 1993 hatt adgang til å inngå avtaler som kan bli omgjort til bindende EU/EØS-regelverk. Samarbeidet mellom disse partene i arbeidslivet og EU har blitt kontinuerlig styrket utover 1990-tallet. Et nytt skritt i samarbeidet ble tatt sommeren 2002, med institusjonaliseringen av årlige toppmøter mellom de tre partene og EUs troika samt Kommisjonens president. Dette innebærer at KS, som andre norske arbeidslivsorganisasjoner, gjennom sin europeiske paraplyorganisasjon har en inngang til lovgivningsprosessen i EU/EØS.

Alle disse organisasjonene jobber aktivt i forhold til EU. Sentrale representanter fra Kommisjonen, Europaparlamentet og Regionkomiteen deltar ofte på møtene.

I tillegg til disse generelle sammenslutningene kommer en rekke mer sektororienterte organisasjoner for fylker og kommuner som har en del felles utfordringer. Herunder kan nevnes Euromontana, Eurocities, Association of European Border Regions osv. (se vedlegg 8.2 og 8.3 for mer utførlig liste).

Norske kommuner og fylkeskommuner har et betydelig engasjement i europeiske nettverk og organisasjoner. Ikke desto mindre er det rom for økt deltakelse. Det er også behov for bedre kontakt og informasjonsutveksling mellom lokalt/regionalt plan og sentralforvaltningen om internasjonalt engasjement. Prosjektgruppen vurderer det slik at de norske medlemmene i disse organisasjonene selv bør styrke informasjonen om sitt arbeid og resultatene av innsatsen. I tillegg bør Kommunenes Sentralforbund og landsdelsutvalgene spille en aktiv rolle. Videre vil den foreslåtte kontaktgruppen og det faste forumet på politisk nivå være egnede arenaer for gjensidig informasjon og erfaringsutveksling og eventuell koordinering av norske interesser i særlig viktige saker.

Videre er det potensial for en bedre utnyttelse av norske kommune-, fylkes- og samepolitikeres fremskutte verv i flere europeiske paraplyorganisasjoner i Regjeringens europapolitikk. Dette er viktig ikke minst for å sikre at alle aktører spiller på lag for å styrke norske interesser. Flere landsdelsutvalg og fylkeskommuner har i sitt internasjonale arbeid lagt vekt på tiltak som innebærer en oppfølging, videreføring og supplering av nasjonale satsingsområder, men samarbeidet og informasjonsflyten kan likevel styrkes. Et aktuelt samarbeidsområde vil være deltakelse i utarbeiding og oppfølging av handlingsplanen for EUs Nordlige Dimensjon 2004-2006.

7.4 Sametingets europapolitiske samarbeidspartnere

Sametingets forhold til EU har en ekstra dimensjon ved at det er opprettet et eget samarbeidsorgan mellom Sametinget i Norge og sametingene i EU-landene Finland og Sverige. I 2000 ble det inngått et parlamentarisk samarbeid mellom sametingene i Finland og Norge ved at Samisk parlamentarisk råd (SPR) ble opprettet. Sametinget i Sverige er medlem fra 2002. Samerådet og samiske organisasjoner i Russland har observatørstatus i rådet. Samisk parlamentarisk råd arbeider med spørsmål som

berører samene på tvers av landegrensene. SPR skal bidra til samordningen av den politiske behandlingen av saker som berører eller kan berøre samer i flere stater eller samene som ett folk. Rådet skal representere samene i Finland, Sverige og Norge i nordiske og andre internasjonale sammenhenger, og eller hvor man finner det nødvendig med slik felles representasjon. Sametingets arbeid med internasjonale spørsmål vil i størst mulig grad kanaliseres gjennom Sametingets representasjon i Samisk parlamentarisk råd. Sametingets europapolitiske engasjement i dag begrenser seg til Interregsamarbeidet, men det er i fremtiden behov for større engasjement også i forhold til andre EU-relevante områder.

Prosjektgruppen ser denne samarbeidsarenaen som viktig, og har drøftet muligheter for å bruke den mer aktivt for å skape debatt, innhente kunnskap og utveksle informasjon om EU- og EØS spørsmål i det samiske samfunnet.

7.5 Bilateral og interregional kontakt mot regionalt nivå i medlemsland og kandidatland

Et viktig ledd i lokalt og regionalt europaarbeid er den bilaterale kontakten mot medlems- og kandidatlandene, herunder tradisjonelle vennskapsavtaler, hospiteringsordninger og deltakelse i større prosjekter. De siste årene har det vært en klar dreining i innholdet i de bilaterale kontaktene fra vennskapskontakter til mer forpliktende utviklingsarbeid. Det mest omfattende samarbeid er med andre nordiske land, men det eksisterer også bilaterale kontakter med en rekke europeiske land.

7.5.1 Vennskaps- og samarbeidsavtaler

På bakgrunn av ulike regjeringers generelle positive holdning til regionalt internasjonalt engasjement er fylkeskommuner og kommuner trukket aktivt med i prosjekter og samarbeidstiltak med flere land i Europa.¹⁸ Slike tiltak åpner for et nærmere samarbeid på en rekke områder som næringsutvikling, kultur, undervisning, miljø og samferdsel. Også kommuner er aktive deltakere i internasjonale prosjekter. Både i kandidatlandene til EU og i de nye demokratiene i Øst- og sentraleuropa er norske fylkeskommuner og kommuner partnere i prosjekter som har som overordnet målsetning å bidra til utvikling av velfungerende lokaldemokrati og -forvaltning.

7.5.2 Interregionalt samarbeid

Et eksempel på multilaterale kontaktfora er Barentssamarbeidet, hvor de regionale myndighetene i Norge, Sverige, Finland og Russland og en felles urfolksrepresentant for de tre urfolksgruppene (samene, nenetsere og vepserne) er direkte involvert i Barentssamarbeidets formelle organer og praktiske arbeid gjennom deltakelse i

¹⁸ Eksempler er samarbeidet som fylkene i Østlandsamarbeidet har med Schleswig-Holstein. Rogaland fylkeskommune har samarbeidsavtaler med Isle of Man, Nord-pas-de-Calais, samt Liepaja i Latvia. Hordaland har samarbeidsavtaler med Orknøyene og Basse-Normandie.

Regionrådet. Utgangspunktet har vært at det er de regionale myndighetene som kjenner forholdene best og som vet hvilke typer samarbeid det er behov for.

Et annet viktig forum er Østersjø-samarbeidet, som omfatter både EU-medlemsland, kandidatland, Kommisjonen og ikke-EU-medlemmer. Ved flere anledninger er fylkesordførerne blitt invitert med på de årlige møtene i Østersjørådet. Ideen som lå til grunn for deltakelsen, var at norske fylkeskommuner som regionalt nivå bør ha et engasjement i utviklingen av Østersjø-samarbeidet. Dette engasjementet ble formalisert med opprettelsen av BSSSC i 1993. Baltic Sea States Sub-regional Cooperation (BSSSC) ble etablert i 1993. Den norske deltakelsen koordineres gjennom Østlandssamarbeidet. Samtlige norske fylkeskommuner har anledning til å delta. Tre faste arbeidsgrupper er opprettet; institusjonsbygging og mellommenneskelige relasjoner, regional og økonomisk utvikling og samarbeid, samt naturvern og miljø. Fylkesordføreren i Østfold er for tiden medlem i BSSSCs styre og leder i arbeidsgruppen for naturvern og miljø. Fylkesordføreren i Aust-Agder innehar det andre norske styrevervet. Det er et nært samarbeid mellom BSSSC og nasjonale myndigheter gjennom Østersjørådet (CBSS).

Grunnlaget for det interregionale samarbeidet i Nordsjøregionen finnes i Nordsjøkommisjonen (NSC), den mest aktive av CPMR's geografiske kommisjoner. Samarbeidet omfatter om lag 65 regioner i 7 land (UK, Sverige, Danmark, Norge, Tyskland, Nederland og Belgia). NSC ble etablert i 1991, med de norske medlemmene hele tiden blant de mest aktive. I 1995 foreslo daværende utenriksminister Godal opprettelse av et permanent regionalt Nordsjø-sekretariat i Norge. Alle 13 norske CPMR-medlemmer deltar. Fylkesvaraordføreren i Telemark er visepresident, fylkesordføreren i Hordaland styremedlem.¹⁹

Også KS arbeider med et bredt spekter av prosjekter i kandidatlandene. Dette arbeidet omfatter samarbeidsprosjekter mellom kommuner prosjekter og ulike typer prosjekter for utvikling av KS' søsterorganisasjoner. Dette arbeidet er en del av Regjeringens handlingsplan for økt samarbeid med kandidatlandene til EU. For å styrke erfaringsutvekslingen og videre utvikling av prosjektene holdes det årlige konferanser for samarbeidspartnerne. I tillegg er det etablert et uformelt nettverk mellom søsterorganisasjonene i Norden og Baltikum for å styrke informasjonsutvekslingen, kontakten og samarbeidet om likeartede prosjekter og målsetninger. Det videre arbeidet vil i stor grad avhenge av hvilken politikk Norge vil føre overfor disse landene etter at de er blitt fulle EU-medlemmer.

¹⁹ Hovedsekretariatet for Nordsjøkommisjonen ligger i Viborg Amt, Danmark. Dette er samlokalisert med Interreg-sekretariatet for Nordsjøregionen. To av seks fagsekretariater ligger i Norge: kultur og turisme i Rogaland, transport og kommunikasjon i Vest-Agder. Hvert år møtes ca. 250 delegater på NSC's generalforsamling og 400 på Interreg-samlingen Directoria. SAVOS-sekretariatet er nasjonalt kontaktpunkt i Norge for Interreg Nordsjøregionen (alle fylker unntatt de Landsdelsutvalget betjener).

7.5.3 Hospitantordninger i medlemsland og kandidatland

Hospitantordninger kan danne grunnlaget for nyttige og gode læringsarenaer og nærmere kontakt mellom norske og europeiske lokal-/regionalforvaltninger. Både på politisk og administrativt nivå er slike ordninger aktuelle. At eksisterende ordninger ikke fullt ut utnyttes, kan skyldes økonomiske aspekter, språkproblemer, kompliserte søknadsprosedyrer eller at ordningene ikke er godt nok kjent. I tilknytning til spørsmålet om hospitering bør det også vurderes om det kan opprettes/utvides ordninger for hospitering i Norge for deltakere fra andre land. Særlig kunne det vært aktuelt å etablere ordninger for hospitering i Norge for representanter fra politisk nivå og administrasjon i kandidatlandenes lokal-/regionalnivåer, jfr. Nordisk Ministerråds program "Exchange of Civil Servants". Slike prosjekter er allerede gjennomført i forhold til Russland i regi av KS.

Det ovenstående viser at det foregår en rekke europapolitiske aktiviteter i regi av norske kommuner, fylkeskommuner og Sametinget. I en presset kommuneøkonomi kan det imidlertid være vanskelig å få gjennomslag for viktigheten av dette arbeidet. Det er derfor behov for en styrking av legitimiteten til fylkes- og kommunepolitikernes europapolitiske arbeid ved at den viktige funksjonen dette arbeidet har, også fremheves på sentralt hold, og ved at den synliggjøres gjennom felles handling i definerte prosjekter og samarbeidsavtaler.

7.6 Kontakt mot EUs institusjoner

7.6.1 EFTA og EØS Konsultative komite

KS er representert i EFTAs konsultative komité, som har seks representanter fra Norge, tre fra arbeidsgiversiden og tre fra arbeidstakersiden. Komitéen møter 3-4 ganger i året. Én gang årlig møtes EFTA-siden med representanter fra EUs økonomiske og sosiale komité (ECOSOC) innen rammen av EØS' konsultative komité, da med Sveits som observatør. Videre møter komiteen EFTA-ministrene én gang årlig, i tilknytning til EFTAs ministermøte i juni, samt EFTA-formannskapet på ministernivå én gang om høsten. I tillegg har EFTAs konsultative komité ett møte med EFTAs faste komité og ett møte med EFTA-parlamentarikerkomitéen årlig. Ikke minst de uformelle kontaktene under disse møtene er viktige bidrag til å opparbeide forståelse av samarbeidet i Europa.

EFTAs konsultative komité utpeker rapportører (for tiden 9) på sentrale temaer, bl.a. Lisboa-strategien, det indre marked, energi og miljø, EU-utvidelsen, arbeidslivsspørsmål og IKT. Samarbeidet med ECOSOC har skapt tradisjon for at rapportørene kan møte i alle EU-sidens komiteer/arbeidsgrupper og bidra både muntlig og skriftlig. Dette er en kanal til innspill i EUs politikk, samt en god kilde til både formell og uformell informasjon til og fra EU og er også viktig mht. kompetanseoppbygging blant EFTA-representantene. EFTA dekker kostnadene ved rapportørenes deltakelse i ECOSOC. Videre har EFTAs konsultative komité arrangert

konferanser med arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner i kandidatlandene, bl.a. for å informere om EØS-avtalen. EFTA-sekretariatet i Brussel har to saksbehandlere som sammen betjener EFTAs to rådgivende komitéer.

EFTAs konsultative komité er dermed en plattform for kontakt for norske arbeidslivsorganisasjoner både til norske myndigheter og stortingspolitikere, til kollegaer i EFTA, EU og kandidatlandene. Videre er det en møteplass der man får anledning til å treffe, både formelt og uformelt, ledelsen i EFTA-institusjonene (domstolen, EFTAs overvåkningsorgan, sekretariatet) og representanter for politisk og administrativ ledelse med ansvar for europapolitikk i sentralforvaltningen i EFTA-landene. KS vektlegger at deri gis mulighet til viktig forståelse av Norges samlede deltakelse i europeisk samarbeid, som inkluderer EFTA-samarbeidet. I tillegg gis mulighet til nyttige kontakter med viktige aktører på det europapolitiske området.

7.6.2 Forslag fra KS om å etablere tettere kontakt til Regionkomiteen

EUs Regionkomite, som ble etablert i 1994, er hjemlet i Traktaten om Den europeiske Union (Maastricht-traktaten), bl.a. som følge av behovet for å etablere tettere direkte kontakt mellom EU og lokalt/regionalt folkevalgte nivåer, og den økte vektleggingen av regionalpolitikken innenfor EU. Regionkomiteen samler representanter fra lokal og regional forvaltning i medlemslandene og har en rådgivende funksjon overfor Kommisjonen.

KS har foreslått at det etableres en EFTA/EØS Regionkomité²⁰. Ifølge KS vil gevinsten være bedret informasjon og forståelse av EU/EØS-saker på politisk nivå i kommuner og fylkeskommuner og økt fokus fra EFTA-sekretariatet på saker av relevans for lokal og regional forvaltning. KS mener det bør kunne opprettes et uformelt samarbeid med EUs Regionkomité, etter modell av det samarbeidet som har eksistert mellom EFTAs konsultative komité og EUs økonomiske og sosiale komité.

Prosjektgruppens medlemmer Bjørn Reisz og Sverre Mauritzen vil peke på at forslaget om en egen Regionkomite for EØS/EFTA-systemet ikke har vært til bred behandling i lokalforvaltningen i Norge eller blant våre EFTA-partnere. Tvert imot er forslaget ukjent for de fleste. Skulle Norge stille seg bak et slikt forslag, bør det være på bakgrunn av et klart uttrykt behov. Så langt i prosessen er behovet ikke dokumentert. Disse medlemmer mener at man i første omgang bør konsentrere oppmerksomheten og innsatsen omkring prosjektgruppens øvrige forslag og eventuelt komme tilbake til spørsmålet om opprettelse av en slik komite etter grundig behandling i fylker og kommuner.

EUs Regionkomite ble etablert etter at EØS-avtalen var fremforhandlet og har blant annet av den grunn ingen parallell i EØS/EFTA-strukturen. Det eksisterer i dag heller ingen felles EØS/EFTA - regionalpolitikk på tilsvarende måte som på det økonomiske

²⁰ Sentralstyret i Kommunenes Sentralforbund, sak nr. 200200376-1 av 18.3.2002, " Nye styreformer i Europa (New European Governance) sett i forhold til kommunesektoren i Norge".

området innenfor EU. Prosjektgruppens medlemmer fra UD og KRD mener at dermed finnes ikke den nødvendige legitimiteten eller det nødvendige felles grunnlaget for etableringen av en slik komite. Det er også vanskelig å se hvilken merverdi som kan komme ut av et institusjonalisert regionalt samarbeid.

I likhet med KS ser UD og KRD det som verdifullt at norske lokalpolitikere har kontakt med sine EØS-kolleger, men mener at det bør kunne finnes enklere og mindre kostnadskrevenne modeller for slik kontakt og samarbeid. Blant annet bør norske lokalpolitikeres deltakelse i de europeiske organisasjonene som er omtalt i kap. 7.3, og som omfatter regioner både innenfor EU og EØS/EFTA, kunne utnyttes fullt ut både formelt og uformelt i denne sammenheng. Regionkomiteen er også i ferd med å bygge sine kontakter til nettopp disse organisasjonene.

7.7 Forslag til tiltak - oppsummering

- **Arrangementer i regi av europeiske paraplyorganisasjoner som finner sted i Norge, gis prioritet som forum for deltakelse fra politisk ledelse i UD/KRD.**
- **Kontaktgruppen vurderer hvordan kommuners og fylkeskommuners innflytelse i europeiske paraplyorganisasjoner kan styrkes og hvordan dette engasjementet best kan samordnes med nasjonale myndigheters politikk.**
- **Sentrale myndigheter oppfordres til å inkludere fylkesordførere eller andre regionale/lokale folkevalgte i nasjonale delegasjoner i nærområdene der det er hensiktsmessig og til å involvere lokale og regionale aktører mer aktivt i de landstrategiene som utarbeides.**
- **Kontaktgruppen vurderer tiltak for å bedre informasjonen til lokale og regionale myndigheter om hospiteringsordninger, herunder muligheter for hospitering i Kommisjonen og i andre lands lokalforvaltning. Videre vurderes tiltak for å legge til rette for hospitering i norsk lokal- og regionalforvaltning fra EUs medlemsland og kandidatland.**

8. ØKT DELTAKELSE I EUS PROGRAMMER

8.1 utfordringer og muligheter

Prosjektgruppen er bedt om å vurdere tiltak for å øke deltagelsen i relevante EU-programmer. Gjennom EØS-avtalen har norske fylker, kommuner og Sametinget mulighet til å delta i EUs programsamarbeid på en rekke områder. Fordi EØS-avtalen ikke dekker det regionalpolitiske området, har deltakelse i programmer som for eksempel Interreg, skjedd etter direkte invitasjon fra EUs medlemsland.

8.2 Status for programdeltakelse

Et viktig virkemiddel for iverksetting av EUs politikk er samarbeidsprogrammer med tilhørende budsjetter. Mange av EUs programmer er tatt inn i EØS-avtalen, og antall nye programmer øker. Norge deltar på lik linje med EU-landene i programsamarbeidet. Dette betyr at Norge betaler inn bidrag til Kommisjonen, som så fordeler pengene ut igjen på basis av søknader.

For år 2002 er de tre EFTA-landenes bidrag drøye 100 mill. €, hvorav Norge betaler 94,5 %. Samarbeidsprogrammene som dekkes av EØS-avtalen dekker 14 områder; forskning og teknologisk utvikling, informasjonssystemer og sikring av informasjonssystemer, miljø, utdanning, opplæring og ungdom, sosialpolitikk, forbrukerpolitikk, bedrifter, entreprenørskap og små- og mellomstore bedrifter, turisme, audio-visuell sektor, sivilt beredskap, kultur, energi, sysselsetting, og offentlig helse.

I tillegg til Interreg har prosjektgruppen vurdert enkelte andre EU-programmer og fellesskapsinitiativer både innenfor og utenfor EØS-avtalen.

8.2.1 Interreg

Deltagelse i EUs regionalpolitiske program Interreg har hatt stor betydning for å utvikle samarbeidet mellom EU og Norge på det regionalpolitiske området. Dette har ført til en heving av kompetansenivået regionalt. I dag har de fleste fylkeskommuner utviklet egne internasjonale strategier og handlingsplaner. Den internasjonale dimensjonen vil derfor få en sentral plass i den regionale utviklingsaktørrollen som nå utformes for fylkeskommunene. I Stortingsmelding nr. 12 (2000-2001) – ”Europameldingen” – heter det at Regjeringen ser full norsk deltakelse i Interreg-initiativer som et vesentlig bidrag til norsk nærområde- og europapolitikk. I Stortingsmelding nr. 19 (2001-2002) ”Nye oppgaver for lokaldemokratiet – regionalt og lokalt nivå” heter det videre at deltakelse i internasjonalt regionalpolitisk samarbeid skal bidra til å fremme en god regional utvikling. Mye tyder på at grenseoverskridende og transnasjonalt samarbeid gjennom Interreg-programmene vil bli styrket i et utvidet EU. Både utenriks- og regionalpolitiske begrunnelser ligger derfor bak ønsket om å øke deltakelsen i EU-programmer. Det er derfor viktig å skape forståelse for at det er en internasjonal dimensjon i fylkeskommunes regionale utviklingsaktørrolle ved å integrere deltakelse i Interreg og lignende programmer i fylkeskommunes øvrige utviklingsarbeid og ved å dokumentere gevinsten av å delta i slikt samarbeid. Norge har selv dekket kostnadene til sin deltakelse i disse programmene. Det har vært en lik utgiftsfordeling mellom stat og regionalt nivå.

Målsettingen med Interreg er å fremme sosial og økonomisk integrasjon i Europa gjennom grenseoverskridende, transnasjonalt og interregionalt samarbeid. Interreg III-perioden går fra 2000-2006 og er delt inn i tre programtyper:

- Interreg IIIA (grenseregionalt samarbeid) skal bidra til næringsutvikling og fremme integrasjon mellom grenseregioner;
- Interreg IIIB (transnasjonalt samarbeid) skal fremme integrasjon mellom større grupperinger av land, dvs. større europeiske regioner;
- Interreg IIIC (interregionalt samarbeid) skal fremme nettverkssamarbeid og erfaringsutveksling mellom regioner i hele Europa.

Norge har kunnet delta i Interreg siden 1995 basert på egen finansiering. Når det gjelder de grenseregionale programmene (Interreg IIIA), som utgjør den største aktiviteten innenfor Interreg-samarbeidet, er naturlig nok fylkeskommunene langs grensene til Sverige, Finland og Russland mest aktive. Norge deltar i tre grenseregionale programmer; Interreg IIIA Sverige-Norge, Interreg IIIA Kvarken-Midtskandia og Interreg IIIA Nord. Programmene har forskjellige tiltaksområder som reflekterer de prioriteringer som er gjort innenfor hvert enkelt program. Men i alle programmer blir næringslivssamarbeid og kompetanseutvikling fokusert. Også regionale statsetater, kommuner, høyskoler og SND deltar i de grenseregionale programmene. Deltakelse i Interreg har gitt de berørte fylkeskommunene nye erfaringer i forhold til nye samarbeidspartnere, nye samarbeidsområder og EU-tenking. Interreg har også bidratt til å avdekke flaskehalsar i form av regler og standarder som berører samarbeid over statsgrenser. Prosjektgruppen er av den oppfatning at deltakelsen i Interreg IIIA er god. Strategien bør være å forbedre det samarbeidet som allerede eksisterer og bygge videre på det fundamentet som allerede er lagt.

I de tre transnasjonale programmene (Interreg IIIB), er alle norske fylker i dag med i prosjekter, og mange kommuner er etter hvert kommet med som deltakere. I den inneværende programperioden (2000-2006) er prosjektene jevnt over større og mer strategisk forankret, noe som betyr at fylkene i sterkere grad enn kommunene fremstår som organisatorer.²¹ En utfordring for fremtiden er en ytterligere spredning av deltakelsen både geografisk og i forhold til deltakende partnere.

Det interregionale samarbeidet (Interreg IIIC) kom litt senere i gang enn de andre programmene. Her er det trøndelagsfylkene og enkelte østlandsfylker som har vært mest aktive. Aktivitetene har bl.a. vært rettet inn mot utvikling av marine næringer og et prosjekt for fjellregionsamarbeid, men også andre samarbeidsprosjekter er under utvikling. Det vil være et naturlig mål at fylker og kommuner fra alle landsdeler er med i Interreg IIIC-samarbeidet.

²¹ Et eksempel er "den nordlige maritime korridor". Den sentrale tanken bak dette prosjektet er at maritim transport skal forbinde Nordsjøbassenget med ressursområder langs norskekysten helt opp til Vest-Russland. Prosjektet har viktige miljø- og næringsmessige aspekter. Prosjekter omfatter 20 regioner i Norge, Skottland, Tyskland Nederland, Belgia, Danmark, Sverige, Island og Færøyene. Tre russiske oblaster i Nordvest-Russland deltar som assosierte medlemmer. Alle fylkene fra Finnmark til Agder er med. Prosjektet strekker seg over to programområder; Nordsjøen og Den nordlige periferi. Prosjektansvarlige er Landsdelsutvalget for Nord-Norge og Nord-Trøndelag (Nordlig Periferi) og Rogaland fylkeskommune (Nordsjøen).

Interreg B og C-programmene har en felles nasjonal referansegruppe ledet av KRD. I denne gruppen tar en bl.a. stilling til norsk stemmegivning i de ulike internasjonale beslutningsgruppene for de ulike programmene Norge deltar i. Landsdelsutvalgene og Sør-Trøndelag er kontaktpunkter og tar oppfølgingsansvar, samt avgir innstilling på prosjektsøknader innenfor programmene. LU har ansvaret for Nordlig Periferi, Østlandssamarbeidet for Østersjøprogrammet, SAVOS for Nordsjøprogrammet og Sør-Trøndelag for Interreg III C-programmet. Dette mønsteret forutsettes fulgt opp.

8.2.2 Forsknings- og opplæringsprogrammene

EUs sjette rammeprogram for forskning gir kommuner og fylkeskommuner muligheten til å være partnere i prosjekter. Deres rolle vil primært være å ta i bruk/prøve ut produkter eller tjenester og informasjonsspredning. Flere fylker og kommuner er i dag tungt inne i enkelte prosjekter, ofte i samarbeid med de regionale forskningsstiftelsene.

Socrates er et EU-program for allmenn utdanning som skal stimulere til kontakt og samarbeid over landegrensene og heve kvaliteten på europeisk utdanning. Sokrates er et paraplyprogram som består av en rekke underprogram: Comenius (skole og lærerutdanning), Erasmus (høyere utdanning), Grundtvig (voksenopplæring). I tillegg kommer støtteprogrammene; Lingua (språkopplæring), Minerva (IKT i utdanning) og Arion-tiltaket (observasjon og innovasjon)

Formålet med *Leonardo Da Vinci* er å styrke kvaliteten i yrkes- og profesjonsopplæringen for å gi bedrifter og institusjoner tilgang til god og riktig kompetanse samt bidra til et mer effektivt og konkurransekraftig næringsliv, høy kvalitet i produksjon av varer og tjenester og økt sysselsetting. Fem tiltak er prioritert:

- Mobilitet – for personer under yrkes- og profesjonsutdanning og for personer som er involvert i, har ansvar for eller interesser i slik opplæring;
- Pilotprosjekter – utvikling av opplæringsmaterieell, -verktøy, metoder m.m. for å fremme innovasjon og økt kvalitet i yrkes- og profesjonsutdanninge;
- Språkprosjekter – som tar sikte på å styrke yrkesrelevant språkopplæring og forståelsen av andre kulturer i forbindelse med yrkesutdanninge;
- Utvikling av tverrnasjonale samarbeidsnettverk – for utveksling av ideer, erfaringer og god praksis;
- Utvikling og ajourføring av referansemateriale - undersøkelser og analyser, sammenligning av data, informasjonssinnsamling og spredning av informasjon og god praksis.

EContent er et program for perioden 2001 til 2004 som skal stimulere til utvikling og bruk av europeisk digitalt innhold. Innenfor arbeidsprogrammet for 2003 og 2004 har man prioritert tiltak som bedre tilgang til og bruk av informasjon fra offentlig sektor og fremme av produksjon av digitalt innhold. *Promise* (Promotion of Information Society in Europe) er EUs generelle program for fremme av informasjonssamfunnet med innsatsområder rettet mot bl.a. forvaltning på alle nivåer. *Entreprenørskaps og SMB-*

programmene har svært mange elementer som med fordel kan koples bedre opp mot kommunenes og fylkeskommunenes næringspolitikk.

8.2.3 Sosial- og miljøpolitiske programmer

Miljøprogrammet *Life* er et finansielt instrument for EUs miljøpolitikk og støtter prosjekter med følgende formål: lokale og regionale myndigheters arbeid med å integrere miljøhensyn i planlegging; fremme en bærekraftig utvikling og integrering av miljøhensyn i industrien; og forbedre forbindelsen mellom miljølovgivning og regionalpolitikken. Programmet støtter bl.a. reduksjon av avfall, forvaltning og beskyttelse av vannressurser, forurensning og luftforurensning, og forberedelse av gjennomføring av EUs miljøpolitikk. Norske myndigheter har hittil ikke prioritert norsk deltakelse i *Life*. Prosjektgruppen mener dette må vurderes på nytt.

På miljøsidan har vi også *programmet for samarbeid innen marin forurensning* som supplerer tiltak på bl.a. regional og lokalt nivå til beskyttelse av det marine miljø, menneskelig helse og kystsoner. Videre er *initiativet "Community Framework Cooperation to Promote Sustainable Urban Development"* et tiltak til støtte for utveksling av beste praksis i forbindelse med iverksettelse på lokalt nivå av EU/EØS-regelverk innen området bærekraftig urban utvikling og Lokal Agenda 21.

Energiprogrammene Altener (fremme av fornybar energi), *SAVE* (energisparing) og *ETAP* (studier og analyser i energisektoren) er av interesse både for lokalforvaltningen og de kommunale energiverkene.

Antall europeiske samarbeidsprogrammer innen det sosialpolitiske området er økende.

- *Daphne* er et program for nyskapende prosjekter o.l. i kampen mot vold og utnyttelse av kvinner og barn;
- *Likestillingsprogrammet* søker å fremme integrering av likestilling mellom menn og kvinner, spesielt i beslutningsprosessen, informasjon/forskning og arbeidslivet;
- I forbindelse med det *europaisk år for funksjonshemmede 2003* er det iverksatt ulike aktiviteter som Norge deltar fullt ut i;
- Norge har nylig vedtatt å delta i EUs *fattigdomsprogram* som vil ha mange aktiviteter rettet mot kommunenes velferdsaktiviteter.

8.2.4 Andre relevante programmer

Marco Polo. Den samlede godstransport på veg i Europa forventes å øke med 50 prosent fram til 2010 dersom dagens utvikling fortsetter. Den grenseoverskridende godstransporten forventes fordoblet i 2020. Dette innebærer en årlig vekst på ca. 12 mrd. tonnkm og vil føre til økte framkommelighetsproblemer, økt forurensning og flere ulykker. De samfunnsøkonomiske kostnadene som følge av dette er anslått til 3 mrd. EURO i året. I kommisjonens hvitbok "European transport policy for 2010: time to decide" av 12. september 2001 foreslås over 60 konkrete tiltak med tanke på å fremme et mer effektivt transportsystem. Målsettingen illustreres ved en fordeling mellom de forskjellige transportmidler i 2010 tilsvarende den som var i 1998.

Marco Polo-programmet er et av tiltakene som skal bidra til å nå målet om en mer effektiv og miljøvennlig transport i Europa. Det er satt som svært ambisiøst mål å overføre hele veksten i godstransport til bane, nærsjøfart og indre vannveger. Programmets hovedformål er å legge til rette for overføring av gods fra veg til bane, nærsjøfart og indre vannveger. Intermodale prosjekter i alle segmenter i godstransportmarkedet kan gis støtte. Programmet starter opp i 2003 og skal gå fram til 2010 med en opprinnelig foreslått totalramme fra Kommisjonen på 115 mill. EURO som fordeles over perioden 2003 - 2007. Etter all sannsynlighet vil Kommisjonen og Rådet komme til enighet med Parlamentet om en ramme på 75 mill. EURO fordelt over samme perioden. Forordningen gjelder for prosjekter som vedrører minst to medlemstater områder, eller områder tilhørende minst ett medlemsland og ett tredjeland, f.eks. land som er med i EFTA og EØS. Norge vil delta i programmet.

Leader+ er en av fire felleskapsinitiativer i strukturfondsperioden 2000 til 2006. Målsetningen med *Leader+* er å hjelpe distrikter og lokalsamfunn til å utvikle langsiktige strategier for miljø- og kulturarvforvaltning, fremme økonomisk utvikling og lokalsamfunnenes utviklingsevne. *Leader +* er konsentrert rundt følgende tiltak; tverrsektorielle (territorielle) utviklingsstrategier basert på en "nedenfra-og-opp tilnærming", samt støtte til interterritorielt og transnasjonalt samarbeid og nettverkssamarbeide mellom distrikter og lokalsamfunn. Norge kan delta i programmet, men så langt har det ikke vært noe norsk deltakelse. Det vil være naturlig å arbeide for at denne muligheten utnyttes.

Mange av de ovennevnte programmene har stor relevans for kommuner og fylkeskommuner. Samtidig er det klart at den norske deltakelsen i flere av disse kan styrkes. Det foreslås derfor at det etableres et treårig prosjekt med følgende oppgaver:

- Kontinuerlig informasjon om de europeiske samarbeidsmulighetene som eksisterer (generell informasjon og informasjon om prosjektutlysning, søknadsfrister osv);
- Støtte til kommuner/fylkeskommuner i søkerfasen, herunder assistanse til utforming av søknad og kontaktformidling til nasjonale koordinatorene for de ulike EU-programmene, ulike kompetansemiljøer og potensielle samarbeidspartnere;
- Formidling av resultater fra prosjektyper av spesiell interesse;
- Ajourføring av databasen over kommuners og fylkeskommuners internasjonale vennskaps- og samarbeidsavtaler.

8.3 Forslag til tiltak - oppsummering

- **Fremme deltakelsen i aktuelle Interreg-program herunder den geografiske spredningen. Dette vil blant annet være en oppgave for de nasjonale referansegruppene for norsk deltakelse i Interreg.**
- **Fremme norsk deltakelse i *Leader +*, *Marco Polo* og *Life*.**

- **En årlig informasjonskonferanse om europeiske samarbeidsprogrammer av interesse for kommunal og fylkeskommunal sektor arrangeres i samarbeid mellom KS og staten. KS sin hjemmeside holdes løpende oppdatert om hvilke programmer som er relevant for norsk deltakelse.**
- **Det etableres et treårig prosjekt knyttet til programmer innenfor EØS-avtalen som et samarbeid mellom KS, landsdelsutvalgene og staten.**

9. VEDLEGG

9.1 Europapolitisk plattform. Tiltakspunkt 4.5.2: Samarbeid med lokale og regionale myndigheter

"Tiltak:

Regjeringen vil

- stimulere debatten på kommunalt og regionalt nivå om regionenes plass i fremtidens Europa, jfr. konklusjonene fra EU-toppmøtet i Nice i desember 2000, bekreftet i erklæringen fra EU-toppmøtet i Laeken i desember 2001 om at dette skal stå på dagsorden for neste regjeringskonferanse i 2004;
- bedre informasjonsutvekslingen og samarbeidet med kommuner og fylkeskommuner og disses interesseorganisasjoner, landsdelsutvalg (LU, SAVOS og Østlandssamarbeidet) og samepolitiske institusjoner om europapolitiske spørsmål;
- stimulere disse til å bygge nettverk med regioner og regionale organisasjoner i Europa;
- bidra til å styrke Europa-kompetansen i bred forstand i lokal og regional forvaltning og blant folkevalgte;
- etablere en interdepartemental prosjektgruppe som vurderer disse spørsmålene og dessuten bl.a.:
 - invitasjon til samråd/forum om europapolitikk med Kommunal- og regionaldepartementet og Utenriksdepartementet;
 - konsekvensene for lokale og regionale myndigheter i lys av de forslag som Kommisjonen fremmer i hvitboken om styringsformer;
 - UD/KRD-medvirkning i KS' internasjonale nettverk, nettverket til landsdelsutvalg, fylkeskommuner etc.;
 - informasjon til lokale myndigheter i arbeidet med håndheving av EØS-regelverk;
 - vurdere tiltak for å øke deltagelsen fra aktører i kommunal sektor i relevante EU-programmer.

Ansvarlig:

Utenriksdepartementet i samråd med Kommunal- og regionaldepartementet og representanter for fylker, landsdelsutvalg og samiske institusjoner.

Frist:

Prosjektrapport med forslag til oppfølging innen utløpet av 2002."

9.2 Eksisterende europeiske paraplyorganisasjoner og norsk deltakelse:

- *CPMR - Conference of Peripheral Maritime Regions of Europe*: Norske medlemmer: Akershus, Aust-Agder, Buskerud, Hordaland, Møre og Romsdal, Nordland, Rogaland, Sogn og Fjordane, Sør-Trøndelag, Telemark, Vest-Agder, Vestfold, Østfold
- *AER - Assembly of European Regions*: Norske medlemmer: Akershus, Buskerud, Hedmark, Hordaland, Nordland, Oppland, Oslo, Østfold, Sør-Trøndelag, Telemark, Vestfold.
- *BSSSC - Baltic Sea State Subregional Co-operation*: Alle 19 fylkeskommuner er medlemmer.
- *Eurocities*: Oslo og Bergen er medlemmer.
- *CEMR - Council of European Municipalities and Regions*: KS er medlem. Her er det kun de riksdekkende organisasjonene som er med på vegne av sine kommuner, regioner osv.
- *AEBR - Association of European Border Regions*: 95 medlemmer, inkl. Nordiske Ministerråd.
- *Sustainable Cities and Towns Network*: Ca. 10 norske kommuner deltar.
- *Europeisk nettverk for kulturbyer*: Bergen deltar.
- *Euromontana*: Oppland, Telemark, Buskerud og Sogn og Fjordane deltar.

9.3 Muligheter for ytterligere nettverksbygging:

RETI: European Regions of Industrial Technology: Nettverket av norske industrikommuner vurderer medlemsskap.

LRDT: Local and Regional Development Planning

AEIDL: European Assoc. for Information on Local Development

Telecities

Energycities

Assoc. of Cities for Recycling

Carfreecities

European Council of Town Planners

EFCT: European Federation of Conference Towns

FEDARENE: European Federation of Regional Energy and Environment Agencies

EUROREGIO: Europeiske grenseregioner

REACTE: Regions Enterprises Action

EURADA: European Association of Development Agencies

EGLEI: European Group for Local Employment Initiatives

Listen er ikke uttømmende.

9.4 Norske regionkontorer i Brussel:

Eksisterende kontorer:

- Stavangerregionen: Partnere: Rogaland fylkeskommune, Stavanger, Sandnes, Haugesund, Karmøy kommuner, Forus industritomteselskap, Lyse energi, Rogalandsforskning, Høgskolen Stord/Haugesund, Høgskolen i Stavanger.

- MidScandinavia European Office: Nord- og Sør-Trøndelag fylkeskommuner, Steinkjer og Trondheim kommuner, Høgskolene i Nord- og Sør-Trøndelag, Eksportsatsing Trøndelag, Euro Info Centre Midt-Norge, Nord-Trøndelagsforskning, Jämtland og Västernorrland.

Under planlegging:

- Bergen og Ålesund kommuner, Hordaland fylkeskommune og omkringliggende kommuner.
- Østfold fylkeskommune har vedtatt samarbeid med West-Sweden
- Nordland fylkeskommune har vedtatt samarbeid med North-Sweden
- Finnmark fylkeskommune er invitert av finske Lapplandsregionen
- Oslo bystyre har vedtatt å etablere europakontor i Brussel.

